

OTDK-dolgozat

Bindics Dóra
BA

2013

„Amennyiben az európai integrációt újra kezdenék, nem a gazdasággal, hanem a kultúrával kellene kezdeni...”

“Could European integration be started again, we should not start with the economy but culture...”

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	1
 1.BEVEZETŐ AZ EURÓPAI UNIÓ TANULMÁNYOZÁSÁHOZ.....	2
1.1.Egyedülálló nemzetközi szervezet: az Európai Unió	2
1.2 .Az Európai Unió létrejöttének rövid történeti áttekintése	5
1.3.Az Európai Unió intézményrendszere	7
1.4.Közösségi jog és döntési hatáskörök	9
2.KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK.....	15
2.1.Az uniós politikák kialakulása	15
3.KULTURÁLIS ÉS AUDIOVIZUÁLIS POLITIKA	17
3.1.Kulturális politika	17
3.1.1.A kulturális politika a közösségi politikák között	17
3.1.2.Cselekvési programok.....	19
3.1.3.A európai kulturális program a globalizálódó világban.....	21
3.1.4.Egyéb tevékenységek, programok.....	23
3.1.5.Kulturális hungarikumok	28
3.2.Audiovizuális politika.....	30
3.2.1.Az audiovizuális szektor jelentősége.....	30
3.2.2.Az Európai Unió audiovizuális politikája	31
3.2.2.1.Irányelvek és szabályozás	32
3.2.2.2.Határok nélküli audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv	33
3.2.2.3.Támogatási keretprogramok.....	38
3.2.2.4.Egyéb kezdeményezések.....	40
3.2.3.Magyarország és az Európai Unió kapcsolata az audiovizuális politika terén	41
4.ÉRTÉKELÉS, ÖSSZEGZÉS	42
 Felhasznált irodalom jegyzéke	45
 Mellékletek.....	48

Ábrajegyzék:

1. ábra: Az EU-tagság jelentőségének értékelése	3
2. ábra: Az EU-tagság jelentőségének értékelése %-os arányban	3
3. ábra: Az Európai Unió kialakulásának története	6
4. ábra: Döntéshozatali háromszög az Európai Unióban	7
5. ábra: A stratégiai intézmények legfontosabb jellemzői	8
6. ábra: Jogforrások fajtái	9
7. ábra: A hárompilléres rendszer felépítése	12
8. ábra: Hatáskörök megoszlása a Lisszaboni Szerződést megelőzően	13
9. ábra: Hatáskörök a Lisszaboni Szerződést követően	14
10. ábra: Különbségek közös politika és közösségi politika között	15
11. ábra: Politikaformálás az EU-ban	16
12. ábra: Az Európai Unió kulturális forrásainak fajtái	19
13. ábra: Az Európai Örökség Napok ismertsége	26
14. ábra: Eurobarometer 2008. évi felmérése	30
15. ábra: Az audiovizuális politika kétpilléres szerkezete	33
16. ábra: Az EU kulturális és audiovizuális politikájának ismertsége % - os arányban	43
17. ábra: A kérdőívet kitöltők érdeklődése az EU kulturális és audiovizuális politikája iránt	43

BEVEZETÉS

TDK dolgozatomban témájaként az Európai Unió kulturális- és audiovizuális politikájának elemzését választottam. Véleményem szerint ez egy rendkívüli jelentőséggel bíró terület, ennek ellenére sajnos sokszor alig tudunk róla valamit... ezt primer kutatásom is alátámasztja. Munkám célja felhívni a figyelmet a kultúra összekovácsoló erejére, valamint arra, hogy milyen óriási szerepe van az európai identitás kialakulásában. Ezen kívül a kultúra egy speciális területének, az audiovizuális szektornak is fontos részt szánok dolgozatomban.

Tanulmányomat az Európai Unió rövid bemutatásával kezdem, melyben felvázolom kialakulását, intézményrendszerét, működését.

Ezek után vizsgálódásaimat két nagyobb egységre bontva folytatom, külön kifejtve a kulturális politika sajátosságait, valamint az audiovizuális szektor jellemzőit. Hogyan alakult ki a szabályozás? Milyen irányelvek és előírások vannak életben? Milyen konkrét feladatokat irányoz elő, és milyen programokat valósít meg az Európai Unió e területeken?

Munkám során igyekszem párhuzamot vonni az Európai Unió és Magyarország tevékenysége között, elsősorban abból a célból, hogy még inkább átérezzük az európai polgárság lényegét.

Kutatásom során elvégeztem egy kérdőíves felmérést is, amely főként annak feltárására irányult, hogy az emberek mennyire tájékozottak a kulturális és audiovizuális politikát illetően, illetve, hogy mennyire fogékonyak e terület iránt. A kérdőív kérdéssorát az 1. számú melléklet tartalmazza. Az adatgyűjtés online módon, nem reprezentatív mintán, hólabda módszer alkalmazásával történt, ahol önkéntes adatszolgáltatás révén 102 fő (N=102) álláspontját, véleményét gyűjtöttem össze.

Primer kutatásom adatgyűjtésének eredményét, és az ezekből levont következtetéseket, az egyes kapcsolódó fejezeteknél, szekunder kutatásom kiegészítéseként, valamint a dolgozat összegzésénél tárgyalom részletesen.

1.BEVEZETŐ AZ EURÓPAI UNIÓ TANULMÁNYOZÁSÁHOZ

1.1.Egyedülálló nemzetközi szervezet: az Európai Unió

Az Európai Unió egyedülálló nemzetközi szervezet, mely jelenleg 27 tagországot számlál. A II. világháborút követően alapvetően a béke megőrzése céljából hozták létre, az alapgondolat az volt a létrehozásakor, hogy a gazdasági együttműködés, egymásrautaltság visszaszoríthatja a konfliktushelyzetek kialakulásának kockázatát. Az integrálódó Európa az idők folyamán hatalmas fejlődésen és átalakuláson ment keresztül, a kezdetekben kizárólag gazdasági téren megvalósuló együttműködés mára túlnőtt önmagán, és amellet, hogy az Európai Unió gazdasági nagyhatalommá vált, napjainkban már gazdasági és monetáris unióról, sőt politikai unióról beszélhetünk. Fontos megjegyezni, hogy bármilyen irányba is haladjuk mind az Unió szerkezetét, mind működését tekintve, a Közösség fő célkitűzései, mely a szabadság, demokrácia, egyenlőség, az emberi jogok védelme minden esetben prioritást fog élvezni.

Ahhoz, hogy megértsük az Unió működését, tisztáznunk kell egy nagyon fontos dolgot:

*„Az EU működésének alapja a jogállamiság. Ez azt jelenti, hogy a tevékenysége minden esetben a tagállamai által önkéntes alapon és demokratikusan elfogadott szerződéseken alapul. Ezek a kötelező erejű megállapodások határozzák meg az egyes tevékenységi területekkel kapcsolatos uniós célokat.”*¹ A tagországok a sikeres együttműködés érdekében lemondanak szuverenitásuk egy részéről, átruházzák azt a Közösségre, így biztosítva közös érdekeik érvényesítését a „nemzetközi porondon”.

Az Európai Unió működésének lényegét akár két-három mondattal is összegezhethetnénk:

1. számú kép

„Egységben az erő”
„Egyesülve a sokféleségben”
„Egység a sokféleségben”

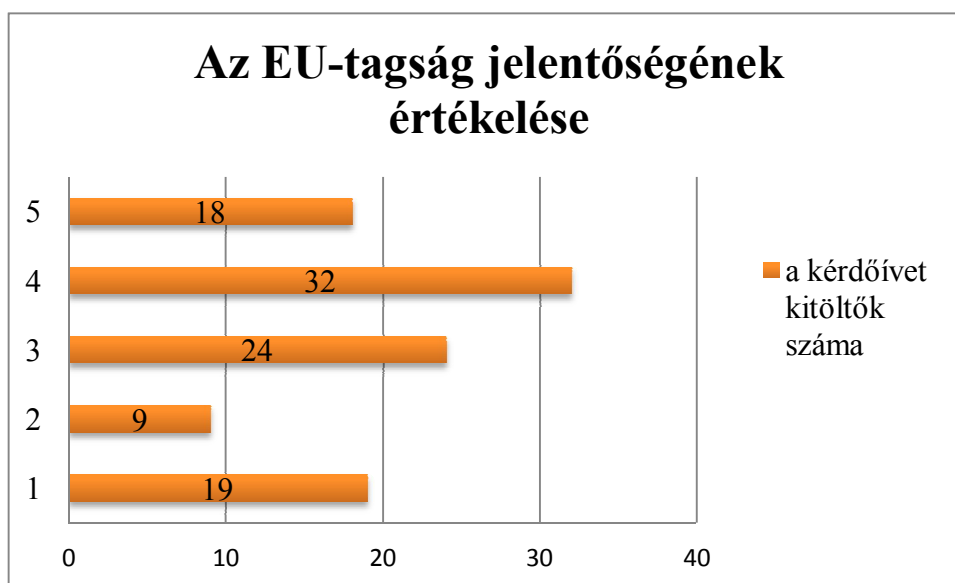
Forrás: http://europa.eu/about-eu/index_hu.htm

¹ Forrás: http://europa.eu/about-eu/basic-information/index_hu.htm (Letöltés dátuma: 2012.11.02.)

„Kérdőíves kitekintés”

Az Európai Unió jelen van mindennapjainkban, egy közösséget alkotunk a többi tagállammal együtt. Mégis azt kell megállapítanunk, hogy az emberek jelentős része nem érzi át az európai állampolgárság lényegét, és így az „Egység a sokféleségben” jelmondatból igencsak megkérdőjeleződni látszik az „egység” rész...

Kutatásom során arra kértem a kérdőívet kitöltő személyeket, hogy értékeljék Európai Unió tagságunk jelentőségét, azaz jelöljék 1-től 5-ig terjedő skálán (LIKERT skála) (1: egyáltalán nem tartja fontosnak, 5: kiemelkedően fontosnak tartja), hogy mennyire érzik fontosnak az Európai Unióhoz való tartozásunkat. Az 1. ábra szemlélteti az „osztályozás” eredményét, a 2. ábra pedig a százalékos arányt mutatja.

1. ábra: Az EU-tagság jelentőségének értékelése

Forrás: Saját forrás, saját szerkesztés

Osztályozás értéke	Fő	Arány
5	18	18 %
4	32	31 %
3	24	24 %
2	9	9 %
1	19	19 %
Összesen	102	100 %

2. ábra: Az EU-tagság jelentőségének értékelése %-os arányban

Forrás: Saját forrás, saját szerkesztés

Láthatjuk, hogy a megkérdezettek jelentős része, azaz 28 %-a egyáltalán nem tartja fontosnak EU-s tagságunkat, és további 24 % is átlagosan viszonyul az EU-hoz.

A feltett kérdéssor között szerepelt egy asszociációs „feladat”: Mi jut legelőször eszébe, ha meghallja a kifejezést: Európai Unió?

A válaszokból – néhány pozitív, és néhány semleges gondolatot leszámítva – inkább az Európai Unió negatív megítélése csengett vissza. Az adatgyűjtés nem minősül reprezentatív felmérésnek, mégis úgy gondolom, hogy jelen gazdasági helyzetünkben egy nagyobb mintánál is hasonló megállapítások születtek volna.

Az Európai Uniót vizsgálva, és a kutatás során ilyen negatív megítélést tapasztalva, szeretném felidézni Jean Monnet szavait, (mely egyben dolgozatom címe is): *„Amennyiben az európai integrációt újrameg kellene kezdeni...”* Ha elgondolkodunk egy kicsit e szavakon, akkor bebizonyosodni látszik a kultúra jelentősége. Úgy gondolom, hogy jelen helyzetünkben nagyobb figyelmet kellene fordítanunk e területre, hiszen a kultúrának összetartó ereje van, és úgy tűnik, hogy erre az összetartó erőre nagyon is szükségünk van az európai azonosságtudat elmélyítéséhez.

1.2. Az Európai Unió létrejöttének rövid történeti áttekintése

Amikor az európai integráció kialakulásáról beszélünk, kiindulópontként szinte mindig Robert Schumann 1950. május 9-i beszédét említjük, melyben javaslatot tett arra vonatkozóan, hogy Németországnak és Franciaországnak nehéziparát közös ellenőrzés alá kellene vonnia a II. világháborút követő béke fenntartása érdekében. Ezt a felvetést az Európai Unió megszületésének alapgondolataként tarthatjuk számon, de természetesen az egységes Európa gondolata már korábban is felvetődött több gondolkodó, filozófus, művész elméjében. Már a XIII. században Dante a Monarchia című művében előre vetített egy olyan világot, melyben egyetlen császár uralkodik, aki tiszteletben tartja a nemzetek sokféleségét, továbbá uralkodásának elsődleges célja a béke megteremtése és fenntartása. Victor Hugo 1849-ben a következőket „jósolta”: *„Eljön az a nap, amikor a kontinens összes nemzete egyedi sajátosságai és dicsőséges függetlenségük megőrzésével szorosan összeolvad egyetlen magasabb rendű egységben, megalkotva az európai testvériséget. Eljön az a nap, amikor nem lesz más harcmeső, csak a kereskedelemnek megnyíló piacok és a gondolatok számára megnyíló szellemek. Eljön az a nap, amikor az ágyúgolyókat és bombákat szavazatok váltják fel.”* Természetesen Dante-n és Victor Hugo-n kívül lehetne számos más alakot említeni, akiknek a nevéhez valamilyen formában hozzákapcsolódik az európai egység megteremtésének gondolata.

Mivel dolgozatomban nem elsődlegesen célja az Európai Unió kialakulásának elemzése, (de úgy gondolom, a teljesség igénye megköveteli) ezért a következőekben táblázatos formában szeretném felvázolni az európai integráció létrejöttének legfontosabb állomásait.

Évszám	Esemény
1950.május 9.	Robert Schumann francia külügyminiszter ismerteti elképzelését, melyben javaslatot tesz az Európai Szén és Acélközösség létrehozására.
1951.április 18.	Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország és Olaszország aláírják Párizsban az ESZAK alapító szerződését, melynek értelmében nehéziparukat közös irányítás alá helyezik.
1957.március 25.	Az ESZAK 6 alapító tagja létrehozza az Európai Gazdasági Közösséget, melynek alapvető célja az áruk és szolgáltatások szabad mozgásának megvalósítása. Szintén ekkor kerül sor az EURATOM létrehozását szolgáló szerződés aláírására, mely az atomenergia békés felhasználását tűzi ki célul.
1960.január 4.	Ausztria, Dánia, az Egyesült Királyság, Svédország, Norvégia, Svájc, Portugália megalakítja az EFTA-t abból a célból, hogy (hasonlóan az EGK tagokhoz) csökkenthessék egymás között a vámokat. Fontos kitétel azonban, hogy ez a kedvezmény azonban

	nem vonatkozhat a mezőgazdasági termékek kereskedelmére, illetve nem hozhatnak létre közös vámhatárt.
1965.április 18.	Aláírják a Brüsszeli Szerződést, mely révén az ESZAK, EURATOM és EGK egyesítéséből létrejön az Európai Közösség.
1968.július 1.	Az EGK tagjai közötti kereskedelembe teljesen eltörlik az ipari termékekre vonatkozó vámokat, ezenkívül közös külső vámrendszert vezetnek be.
1973.január 1.	Sor kerül az első bővítésre: Dánia, Írország és az Egyesült Királyság csatlakozik az Európai Közösséghez.
1974.december 10.	A párizsi csúcstalálkozón döntenek az Európai Regionális Fejlesztési Alap létrehozásáról, melynek célja a források átcsoportosítása.
1979.június 7-10.	Sor kerül az első Európai Parlamenti választásokra.
1981.január 1.	Görögország csatlakozik az európai integrációhoz.
1985.június 14.	Aláírják a Schengeni Megállapodást, melynek értelmében a tagországok között eltörlik a határellenőrzést.
1986.január 1.	Sor kerül Portugália és Spanyolország csatlakozására.
1986.február 18.	Luxembourgban az egységes piac létrehozása érdekében aláírják az Egységes Európai Okmányt.
1992.február 7.	Ez a dátum mérföldkő az európai integráció történetében. Maastrichtban aláírják az Európai Unióról szóló szerződést, mely a következő főbb célkitűzéseket tartalmazza: - közös kül-és biztonságpolitika megvalósítása - közös valuta bevezetése - közös célok fogalmazódnak meg a bel-és igazságügy terén - uniós polgárság bevezetése - 3 pilléres szerkezet kialakítása Az Európai Közösség elnevezése ettől a dátumtól Európai Unió.
1995.január 1.	15 tagúra bővül az EU. Újonnan csatlakozik Ausztria, Finnország és Svédország.
1997.június 17.	Amszterdami Szerződés aláírása.
2001.február 26.	Aláírják a Nizzai Szerződést.
2002.január 1.	Bevezetik az euró bankjegyeket és érméket.
2004.május 1.	Sor kerül az eddigi legnagyobb létszámú bővítésre, 10 új taggal bővül az Európai Unió. Csatlakozik: Csehország, Észtország, Litvánia, Lettország, Lengyelország Magyarország, Szlovákia, Szlovénia, Ciprus, Málta
2007.január 1.	Bulgária és Románia csatlakozása
2007.december 13.	A Lisszaboni Szerződés aláírásával módosítják az eddig meglévő szerződéseket.

3. ábra: Az Európai Unió kialakulásának története

Forrás: Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról [2009] 21. o. – 76. o. saját szerkesztés

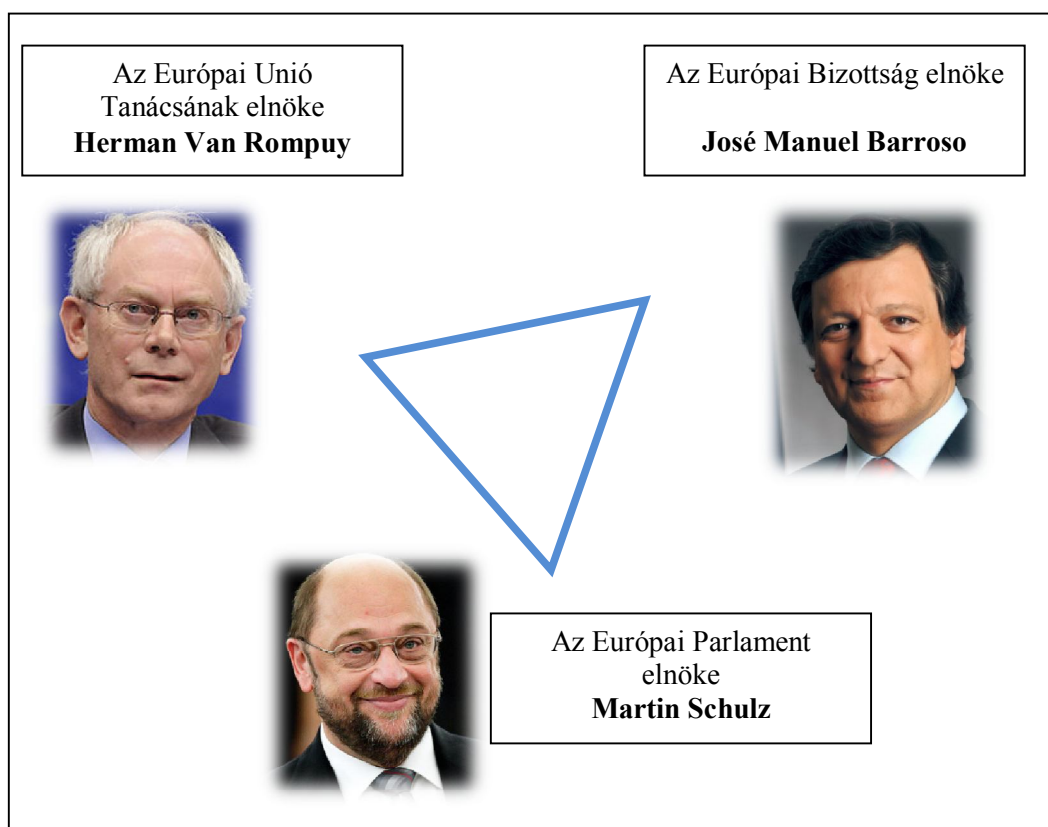
1.3. Az Európai Unió intézményrendszere

Az uniós politikák kialakításában jelentős szerep jut az unió intézményeinek. Magáról a politikaformálásról egy későbbi fejezetben szeretnék részletesen említést tenni. Ahhoz azonban, hogy egységes képet tudjuk formálni az európai integráció működéséről szükségesnek tartom felvázolni az Európai Unió intézményrendszerét.

Az Unió életében a három legmeghatározóbb stratégiai intézmény:

- az Európai Bizottság
- az Európai Unió Tanácsa
- az Európai Parlament.

Ez a három intézmény egy ún. döntéshozatali háromszöget² alkot, hiszen ezek képviselik a jogalkotást, (ily módon pedig a politikaformálást is) az EU-ban.

4. ábra: Döntéshozatali háromszög az Európai Unióban

Forrás: www.europa.eu, (letöltés dátuma: 2012.11.02.) saját ábrázolás, saját szerkesztés

² Forrás: http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_4/index_hu.htm (Letöltés dátuma: 2012.11.05.)

Következő lépésként táblázatos formában szeretném összefoglalni e három stratégiai intézmény legfontosabb jellemzőit.

	Európai Bizottság	Az Európai Unió Tanácsa	Európai Parlament
Funkció	kezdeményező javaslattevő végrehajtó ellenőrző } szerv	döntéshozó jogalkotó } szerv	jogalkotó szerv
Feladatkör	- jogszabályokra vonatkozó kezdeményezések benyújtása - a jogszabályok végrehajtása és ellenőrzése - a költségvetés forrásainak elosztása és irányítása.	- jogszabályok elfogadása - költségvetés jóváhagyása - kül- és védelmi politika kialakítása - az Unió tagállamai gazdaságpolitikájának összehangolása	- jogszabályok elfogadása - az uniós költségvetés jóváhagyása - az Unió intézményeinek ellenőrzése
Összetétel	27 biztosból áll, akik 5 éves hivatali idővel rendelkeznek. Elnöke: José Manuel Barroso A biztosokat és az elnököt az Európai Tanács nevezi ki az Európai Parlament jóváhagyásával.	Tagjai a tagállamok kormányainak képviselői. Elnöke a soros elnökséget ellátó ország miniszterelnöke, jelenleg: Herman Van Rompuy	Tagjai az Unió polgárai által választott képviselők. (minden ország népessége arányában részesül a mandátumokból) Maximális létszáma 750 fő + az elnök, aki jelenleg: Martin Schulz
Székhely	Brüsszel Luxembourg Ezen kívül minden tagországban rendelkezik irodával	Brüsszel Meghatározott időközönként Luxembourgban is üléseznek.	Brüsszel Luxembourg Strasbourg

5. ábra: A stratégiai intézmények legfontosabb jellemzői

Forrás: www.europa.eu, (Letöltés dátuma: 2012.11.02.) saját ábrázolás, saját szerkesztés

Az Európai Uniónak a fenti három főbb intézményen túl természetesen számos más szerve is létezik, de mivel ezek nem kapcsolódnak szorosan a politikaformáláshoz, nincsen jogalkotó szerepük, ezért ezekről csak pár mondatban írnék.

Európai Tanács: nagyon fontos döntéshozó szerepe van, de nem rendelkezik jogalkotó hatáskörrel. Az EU csúcshintézményének is szokás nevezni, hiszen az Unió stratégia kérdéseiben dönt, illetve a szakpolitikák irányvonalának meghatározásában játszik komoly szerepet.

Az Európai Unió Bírósága: az uniós jog értelmezője. Feladata a közösségi jog érvényesítése, és emellett a az esetleges jogviták rendezése.

Európai Számvevőszék: az uniós pénzügyeket ellenőrző szerv.

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság: az EU egyik tanácsadó szerve, mely különböző érdekcsoportok nézeteit képviseli.

Régiók Bizottsága: a helyi és regionális csoportokat képviselő tanácsadó intézmény.

Európai Központi Bank: a Közösség hivatalos pénzének, az eurónak a kezelője, emellett a monetáris politika végrehajtója is egyben.

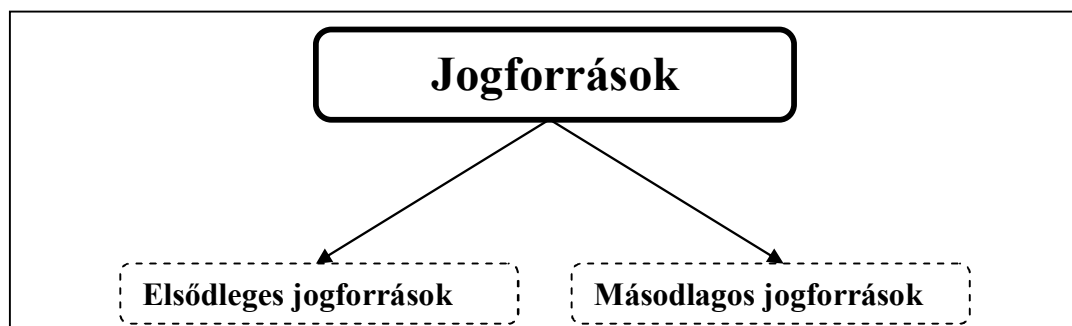
Európai Beruházási Bank: az Unió 27 tagországának tulajdonában lévő intézmény, melynek elsődleges feladata a tagországok uniós projektjei megvalósításának támogatása.

1.4.Közösségi jog és döntési hatáskörök

Az Európai Unió egyedülálló szervezet, mely egyedülálló jogrendszerrel rendelkezik. De mit is értünk közösségi jog alatt?

„A közösségi jog a Közösség, valamint annak alanyai, azaz a tagállamok és magánszemélyek közötti, illetve a tagállamok és a magánszemélyek, mint közösségi jogalanyok, egymás közötti többoldalú viszonyainak halmazát szabályozó joganyag.”³

Eme sajátos jogrendszer lényege abban áll, hogy a tagállamok nem csupán együttműködnek, hanem lemondanak jogaik egy részéről, átruházzák azt a közösségre. Az EU közösségi joga áthatja a tagországok belső jogrendszerét, sőt elsődlegességet élvez nemzeti jogrendszerrel szemben. A közösségi jog egyediségét fokozza továbbá, hogy (ellentétben a többi nemzetközi szervezettel) a Közösség két fő szerve (a Tanács és a Bizottság) is jogalkotási hatáskörrel rendelkezik. Éppen ezért az Európai Unió jogforrásainak rendszere is sajátosságokat mutat:

6. ábra: Jogforrások fajtái⁴

³ Forrás: Kecskés László: EU-JOG és jogharmonizáció Bővített, harmadik kiadás [2009] 441. o.

⁴ Forrás: Kecskés László: EU-JOG és jogharmonizáció [2009] 443. o. saját ábrázolás, saját szerkesztés

Az **elsődleges jogforrások** közé soroljuk az alapító szerződéseket, azok módosításait, illetve az ezekre épülő egyéb szerződéseket.

A Közösség elsődleges jogforrásai a következők:

- ESZAK Szerződés
- EURATOM Szerződés
- EGK Szerződés
- Egyesülési Szerződés
- Belépési Okmányok
- Költségvetési Szerződések
- Egységes Európai Okmány
- Maastrichti Európai Unió Szerződés
- Amszterdami Szerződés
- Nizzai Szerződés
- Lisszaboni Szerződés

A **másodlagos jogforrások** a Közösség intézményeinek (Tanács és Bizottság) jogalkotó tevékenységéből származnak. A másodlagos jogforrásoknak három fajtáját különböztetjük meg, ezek a következők:

- **rendelet:**
 - az elfogadásától kezdve kötelező érvényű valamennyi tagállamra
 - a közösségi jogalkotás legerőteljesebb eszköze
 - jogokat és kötelezettségeket állapít meg mind a tagországokra, mind a tagországok állampolgáira vonatkozóan
 - közzé kell tenni az Európai Unió hivatalos lapjában, az Official Journal-ban
- **irányelv:**
 - nem kötelező érvényű az összes tagországra nézve, csak a címzett országokra kötelező, de ott is csak „az elérni kívánt eredmény” tekintetében
 - közzétenni csak abban az esetben szükséges az Official Journal-ban, amennyiben az unió valamennyi tagországára vonatkozik
- **határozat:**
 - *„A határozat meghatározott címzetteknek szól, és csak a címzettek tekintetében bír kötelező erővel, tehát általános körű alkalmazása nincs”⁵*

⁵ Forrás: http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_jog&id=3 (Letöltés dátuma: 2012.11.02.)

Jogharmonizáció

Ahhoz, hogy az Unión belüli országok együttműködése sikeres legyen, a tagországoknak jogrendszerüket is össze kell hangolniuk. *„Jogharmonizáción az Európai Unió jogával összefüggésben azt a jogalkotási folyamatot értjük, amely lehetővé teszi, hogy a nemzeti jogszabályok megfeleljenek az uniós jog által támasztott követelményeknek. A jogharmonizációs munka folyamatával kapcsolatos kormányzati koordinációnak és ellenőrzésnek kiemelt szerepe van abban, hogy az uniós tagságból eredő feladatok teljesítése kellő időben, tartalmilag megfelelő módon és hatékony ellenőrzés mellett az egyéb, nem közvetlenül az uniós jogból fakadó jogalkotási feladatokkal összhangban történjen.”*⁶

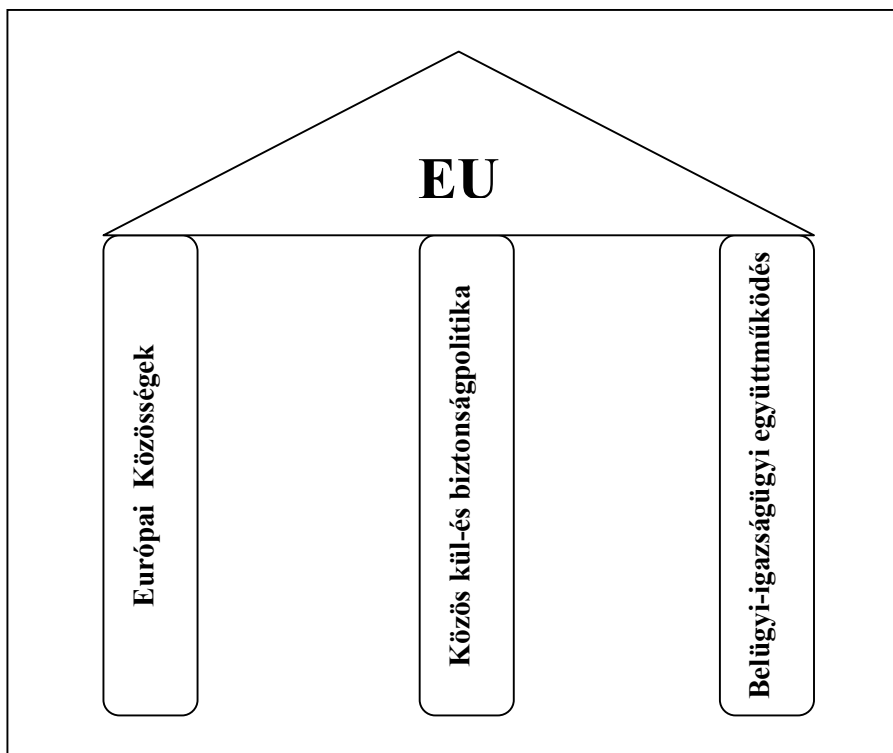
A jogharmonizációnak két fajtáját különböztetjük meg. Beszélhetünk **totális jogharmonizációról**, ami alig enged mozgásteret a tagországoknak a megvalósítás során, illetve létezik az úgynevezett **opcionális jogharmonizáció**, mely sokkal lazább kereteket hagy a megvalósításnak. Napjainkban az utóbbi, azaz az opcionális jogharmonizáció az elterjedtebb. Arról, hogy Magyarországnak milyen jogharmonizációs lépéseket kellett megtenni mind a kulturális-, mind az audiovizuális politikát illetően a későbbi fejezetekben részletesen kifejttem.

Mint ahogyan azt már említettem az Európai Unió azért egyedülálló intézmény, mert tagjai lemondanak bizonyos jogaikról, átruházva azokat az Unió számára. Ennek a hatáskör átruházásnak a Szerződések adnak alapot, ezek határozzák meg, hogy mely területeken, milyen mértékben és formában van joga az unió intézményeinek a hatáskörgyakorlásra.

Az 1992. február 2-án aláírt Maastrichti Szerződés vezette be az ún. hárompilléres rendszert, melynek lényege, hogy *„az Unió a korábbi Európai Közösségeknél szélesebb hatáskörökkel rendelkezik, de az új hatáskörök zömét nem adják át a Közösségek Bizottságának, hanem azokat a tagállamok közösen, alapvetően kormányközi alapon gyakorolják.”*⁷

⁶ Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/igazsagugyert-felelos-allamtitkarsag/felelossegi-teruletek/jogharmonizacio> (Letöltés dátuma: 2012.11.02.)

⁷ Forrás: <http://www.eutanfolyam.hu/index.php?sid=&mod=altalanos&l=11> (Letöltés dátuma: 2012.11.02.)

7. ábra: A hárompilléres rendszer felépítése

Forrás: <http://www.enc.hu/lenciklopedia/fogalmi/eu/3pillar.htm> (Letöltés dátuma: 2012.11.10.)

1. pillér: Európai Közösségek

Az első pillért az **EGK**, az **ESZAK** és az **EURATOM** alkotja. Ide tartozik lényegében minden közösségnek alárendelt intézmény és politika.

2. pillér: Közös kül- és biztonságpolitika

Alapvető célja a biztonság fenntartása volt, melyet kormányközi egyeztetések révén igyekeztek elérni.

3. pillér: Belügyi-igazságügyi együttműködés

Fogalmát nem határozta meg a Maastrichti Szerződés, csupán felsorolta az ide tartozó területeket. Ilyen volt például a menekültügyi politika, a kábítószer elleni harc, bevándorlási politika, rendőrségi együttműködés, a terrorizmus megfékezése stb. Maastrichti Szerződést az 1999. május 1-jén hatályba lépett Amszterdami Szerződés módosította, melynek következtében a harmadik pillér leszűkült a rendőrségi és igazságügyi együttműködésre, az egyéb bel- és igazságügyi területeket pedig áthelyezték az EK-szerződésbe, azaz az első pillérbe.

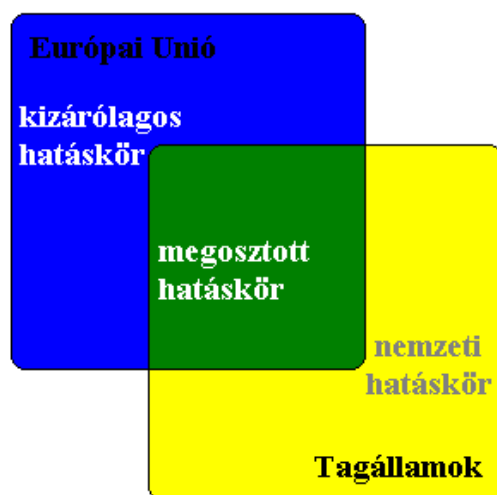
Az Amszterdami Szerződést a 2001. február 26-án aláírt, és 2003. február 1-jén hatályba lépett Nizzai Szerződés követte. Hátterében az állt, hogy az Európai Unió eddig soha nem látott méretű bővítést tűzött ki célul 2004. május 1-jére. Egyértelművé vált, hogy az addigi

struktúráján, a jövőben 25 tagállamot magába foglaló Közösségnek változtatni kell. Így a Nizzai Szerződés átalakította az intézmények rendszerét, módosításokat hozott a döntéshozatali eljárásokban. Mindazonáltal a hárompilléres rendszer – habár jelentős változásokon ment keresztül az évek során – még mindig fennállt. A pillérek közötti különbségek pedig problémákhoz vezettek a hatáskörgyakorlás elkülönítésében.

Az első pillér jelentősen eltért a második és a harmadik pillértől, még hozzá a tekintetben, hogy hatáskör átruházás csak itt történt, a másik két pillérnél a tagországok megtartották szuverenitásukat, és egyfajta kormányközi együttműködésre korlátozták tevékenységüket. A különbséget növelte, hogy az 1. pillér a gazdaság egészére irányult, addig a másik kettő jól körülhatárolható területekre vonatkozott. A jól körülhatárolhatóság ellenére mégis akadtak átfedések, amelyek tovább növelték a problémát. A döntéshozatalban is jelentős különbségek voltak megfigyelhetők, hiszen míg kormányközi pillérekben egyhangú döntéshozatal volt a jellemző, addig az Európai Közösségekben a minősített többségi döntéshozatal volt a meghatározó. Fontos tény még, hogy Maastrichtban az EU nem kapott önálló jogalanyiságot, azzal csak az első pillért alkotó EK és ESZAK rendelkezett.

Ezek a problémák egészen 2007. december 13-ig, a Lisszaboni Szerződés aláírásáig húzódtak, mely megoldotta a hatásköri vitát, még hozzá azzal, hogy megszüntette a hárompilléres rendszert, és egy minden szakpolitikát magába foglaló hatásköri katalógust fogadott el, emellett az Európai Unió számára egységes jogi személyiséget biztosított.

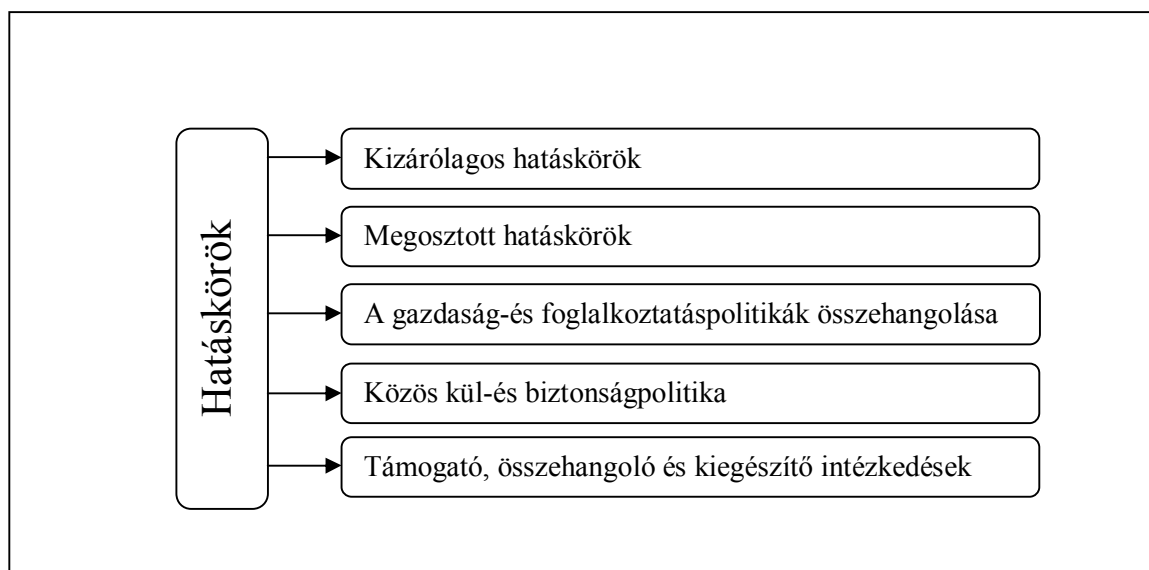
A Lisszaboni Szerződést megelőzően a hatásköröket a következőképpen szemléltethetjük:

8. ábra: Hatáskörök megoszlása a Lisszaboni Szerződést megelőzően

Forrás: Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról [2009] 150. o., saját szerkesztés

A Lisszaboni Szerződésben felállított hatásköri katalógus a következő öt kategóriát állította fel:

9. ábra: Hatáskörök a Lisszaboni Szerződést követően

Forrás: Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról [2009] 21. o. – 76. o. saját szerkesztés

Az általam vizsgált terület, azaz a kulturális- és audiovizuális politika egyaránt a megosztott hatáskörbe sorolható.

2.KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK

2.1.Az uniós politikák kialakulása

Mivel dolgozatomban az Európai Unió kulturális és audiovizuális politikáját mutatom be, ezért szükségesnek tartom tisztázni, hogy mit is értünk uniós politiká/ák alatt, hogyan születik/nek meg, és milyen jellegzetességgel/ekkel bírnak.

Az uniós politika kifejezés lényegében egy összefoglaló név, ezen belül a szakirodalom megkülönböztet közös és közösségi politikát a hatáskörgyakorlástól függően.⁸

A különbséget a következő ábra szemlélteti:

Közös politika		Közösségi politika
Ide tartoznak azok a politikák, melyek az EU kizárólagos döntési hatáskörébe tartoznak.	↔	Ebbe a kategóriába azokat a politikákat soroljuk, ahol a döntési hatáskör megosztott.
Azokra a területekre jellemző, amelyeknél a Közösség döntési kompetenciája a meghatározó. Ilyen terület például a közös mezőgazdasági politika, vagy a monetáris politika.	↔	A közösségi politikák iránymutatásai, előírásai a tagállamok fellépésével párhuzamosan működnek, kiegészítik azokat. A közösségi politikák közé sorolhatjuk többek között a dolgozat témájának választott kulturális és audiovizuális politikát is.

10. ábra: Különbségek a közös politika és közösségi politika között

Forrás: http://euvonal.hu/index.php?op=kerdesvalasz_reszletes&kerdes_valasz_id=1562 (Letöltés dátuma: 2012.11.04.) saját szerkesztés

A fogalmi meghatározás után arra térnék ki, hogy miért is jönnek létre ezek a politikák? A válasz a folyamatos fejlődés és a globalizáció. Ennek hatására „csökken a nemzetállam legitimitása és autoritása, az ügyek egyre nagyobb hányada kerül ki a közvetlen állami ellenőrzés alól, s Európa államainak csak összefogásuk esetén lehet esélyük e folyamat érdemi befolyásolására.”⁹ Félreértés lenne azonban azt hinni, hogy a nemzeti szuverenitás elvesztéséről lenne szó, sokkal inkább annak együttes gyakorlásáról annak érdekében, hogy a folyamatosan változó világ követelményeinek meg tudjanak felelni a tagországok. Ez a folyamatos változás, fejlődés befolyásolja az uniós politikák tartalmát is, amely révén érthetővé válik, hogy a történelem során más-más célok kerülnek előtérbe. A Közösség

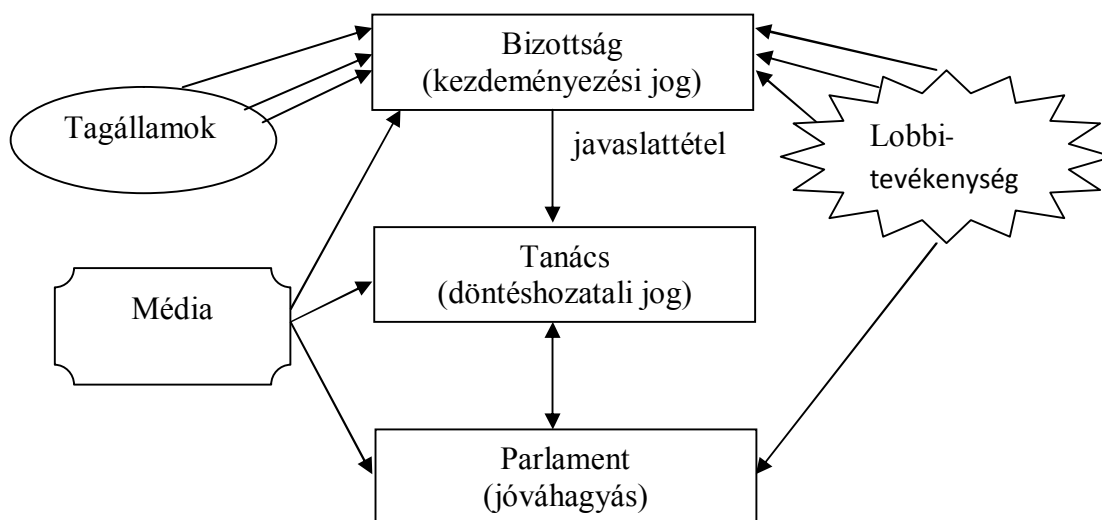
⁸ Forrás: http://euvonal.hu/index.php?op=kerdesvalasz_reszletes&kerdes_valasz_id=1562 (Letöltés dátuma: 2012.11.04.) saját szerkesztés

⁹ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 43.o.

létrehozásakor a gazdasági egység jelent meg fő prioritásként, éppen ezért, mint közösségi politika például az agrárpolitika, vámpolitika élvezett elsőbbséget. Napjainkra elmondhatjuk, hogy a közös szabályozás az élet szinte minden területén megjelenik. Az általam vizsgált két terület viszonylag későn, a Maastrichti Szerződéssel került be a közösségi politikák közé, a tagállamok csupán ekkor látták szükségesnek a közösségi szabályozást.

Politikaformálás

A politikaformálás terén a már említett három fő stratégiai intézmény, azaz az Európai Bizottság, az Európai Unió Tanácsa, valamint az Európai Parlament játszik döntő szerepet. A jogalkotási/politikaformálási folyamatban formailag a Bizottságnak kell javaslatot tenni az adott irányelvre, rendeletre vonatkozóan, ezek a Tanács döntését, valamint a Parlament jóváhagyását követően léphetnek életbe.¹⁰ Kezdeményezési joggal döntően a Bizottság rendelkezik, viszont a gyakorlat azt mutatja, hogy a legtöbb javaslat maguktól a tagállamoktól, érdekcsoportoktól, lobbiszervezetektől érkezik, és emellett napjainkban a médiának is fontos szerepe, mondhatni ráhatása van a politikaformálásra.¹¹

11. ábra: Politikaformálás az EU-ban

Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 50.o. saját szerkesztés

¹⁰ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 50.o.

¹¹ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 50.o.

3.KULTURÁLIS ÉS AUDIOVIZUÁLIS POLITIKA

3.1.KULTURÁLIS POLITIKA

3.1.1.A kulturális politika a közösségi politikák között

Az Európai Unió esetében a kulturális politika egy nagyon érdekes, és egy kissé ellentmondásos terület is. Mielőtt azonban rátérnék a kulturális politika „boncolgatására”, lényegesnek tartom meghatározni, hogy mit is értünk kultúra alatt. Számos definícióval találkozhatunk. Megállapíthatunk hasonlóságokat, különbségeket. Találkozhatunk különböző szemléletmódokkal, megközelítésekkel. Mivel nem célom a kultúra fogalmának különböző szempontokból történő elemzése, ezért a lehető legcélszerűbb megoldásnak tartom a Magyar Értelmező Kéziszótárban leírtakkal definiálni a kultúra jelentését. E szerint a kultúra: *„Az emberiség által létrehozott anyagi és szellemi értékek összessége. A művelődésnek valamely területe, illetve valamely korszakban, valamely népnél való megnyilvánulása.”*¹²

A kultúra az egyéni és a közösségi identitás egyik alapköve, összehozza az embereket, egységet teremt, és éppen ennek az egységnek a megteremtésére törekszik az Európai Unió.

Dolgozatom elején már említettem, hogy a II. világháború szörnyűségei után fő célkitűzésként fogalmazódott meg a béke fenntartása. Megállapítható, hogy a kultúra fontos szerepet játszhat egy olyan folyamatban, amelynek célja a tartós béke megőrzése. Ennek ellenére a Közösség tagjai a kezdetekben kizárólag gazdasági együttműködésre törekedtek, a gazdasági terület köré összpontosult a figyelem.¹³ E két megállapítás után felmerülhet a kérdés, hogy mégis miért kellett viszonylag hosszú időnek eltelnie ahhoz, hogy a kultúra területét is közösségi szintre emeljék. A kulturális terület jelentőségére **Jean Monnet** hívta fel a figyelmet, meglátása szerint: **„Ha az európai integrációt újra kezdenék, nem a gazdasággal, hanem a kultúrával kellene kezdeni.”** Az idők folyamán aztán bebizonyosodott ennek a kijelentésnek az igazságtartalma, hiszen nyilvánvalóvá vált, hogy a kultúra is szerves része a gazdaságnak, – ez az audiovizuális politika terén még inkább érezhető – és ahogyan az Unió bővült, mint területileg, mint gazdasági együttműködés terén, az kultúra is egyre nagyobb figyelmet kapott.

A Közösség történetében az alapokmányok közül először a Maastrichti Szerződés foglalkozott a kultúra kérdésével. A Szerződés fő célkitűzése volt, hogy a gazdasági vonalon

¹² Forrás: Magyar Értelmező Kéziszótár

¹³ Forrás: Rónai Iván – Zongor Attila: A magyar EU-tagság és a kultúra, Európai Füzetek 55. [2003] 3. o.

kívül olyan területeken is megjelenjen a közösségi szerepvállalás, melyek révén közelebb kerül az Európai Unió az állampolgárokhoz, megerősödik bennük az európai azonosságtudat.

¹⁴ A Maastrichti Szerződést követően az Amszterdami Szerződés, valamint a Lisszaboni Szerződés is foglalkozott a kultúra kérdésével, de érdemi változtatást e területre vonatkozóan egyik szerződésmódosítás sem jelentett.

A fejezetet azzal kezdtem, hogy a kulturális politika egy kissé ellentmondásos terület... Miért is? Gondoljunk csak bele! E területen is szükség van a közösségi iránymutatásra, elengedhetetlen a hatékonyabb európai együttműködéshez, mindazonáltal nyilvánvaló, hogy egyetlen tagállam sem szeretne lemondani saját nemzeti identitásáról, és nem szeretné feláldozni azt „a nagy közös” érdekében. Mivel ebben minden tagállam egyetért, ezért az EUM-Szerződés Harmadik rész XIII. cikke (167.cikk) értelmében az EU-nak úgy kell támogatnia a tagországok kultúrájának fejlődését, úgy kell előtérbe helyeznie a közös kulturális örökséget, hogy e tevékenysége közben ne sértse a nemzetek saját kulturális és nyelvi sokféleségét. E célkitűzést nyomatékosítja az „Egyesülve a sokféleségben” jelmondat is.¹⁵ Éppen ezért a Közösség hatásköre erősen korlátozott a közösségi politikák területén. Az ún. szubszidiaritás elve¹⁶ érvényesül, mely szerint minden döntést a lehető legalacsonyabb szinten kell meghozni, illetve végrehajtani. Ennek az elvnek megfelelően a tagállamok nemzeti hatáskörben határozzák meg kulturális politikájukat, jogharmonizációra e területen nem kötelezhetők. Az Európai Unió kizárólag ösztönzőleg, támogatólag léphet fel az együttműködés elősegítése érdekében. Az EKSZ 151.cikke lényegében 4 fő területen tartja szükségesnek az EU támogató tevékenységét, ezek a következők:

- az európai nemzetek kultúrájának és történelmének szélesebb körben való megismertetése,
- az európai jelentőségű kulturális örökség megóvása,
- nem kereskedelmi jellegű kulturális csereprogramok támogatása,
- európai művészeti és irodalmi alkotások terjesztésének és megismertetésének elősegítése.¹⁷

¹⁴ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 1059.o.

¹⁵ Forrás: Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról [2011] 473.o.

¹⁶ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 1060.o.

¹⁷ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 1061.o.

Ha az európai integrációt elemezzük, akkor abból a megállapításból kell kiindulni, hogy az Európai Unió az úgynevezett 4 alapszabadság, vagyis az áruk, a szolgáltatások, a tőke valamint a személyek szabad áramlásán alapuló közösség. Egységes piac e négy tényező szabad áramlása nem szenvedhet csorbát.

A kulturális terület nagyon érdekes ebből a szempontból, hiszen a kultúra egyrészt az európai azonosságtudat fontos építőeleme, másrészt jelentős gazdasági ágazat, amelyre kiterjednek a közös piac szabályai. Éppen ezért a kettősség miatt az EU szabályozása megengedi a tagállamoknak, hogy művészeti, történelmi, régészeti értékkel bíró nemzeti javaik kivitelét, illetve behozatalát korlátozzák. A kulturális javak esetében a közösségi szabályok akkor érvényesíthetők, amennyiben azok árunak tekinthetők.¹⁸

3.1.2.Cselekvési programok

Habár a kultúra támogatására az EU egyre nagyobb figyelmet, ezzel együtt egyre nagyobb összegeket fordít, mind a mai napig elmondható, hogy ezek a támogatási források lényegesen alul maradnak a „hagyományos” gazdasági területeknek (mezőgazdaság, ipar, vállalkozásfejlesztés, kutatási és technológiafejlesztés) nyújtott keretösszegektől.

Az Európai Unió kétféle forrásból finanszírozza a kultúra támogatását, ezek a transznacionális források, valamint a strukturális alapok.

A lényegi különbségeket az alábbi táblázat tartalmazza:

Transznacionális források	Strukturális Alapok
európai dimenziójú projekteket támogat	meghatározott földrajzi területet támogat
együttműködő partnerek/társszervezők nyújthatják be a projekteket	partneri együttműködés nem szükséges
centrális döntéshozatal (Brüsszelben)	a döntéseket nemzeti/regionális szinten hozzák
kis- és közepes méretű támogatások	jelentősek az elérhető összegek
1-3 éves projektek megvalósításán a hangsúly	hangsúly a tőkeberuházásokon, a munkaerőpiacon

12. ábra: Az Európai Unió kulturális forrásainak fajtái

Forrás: Rónai Iván – Zongor Attila: A magyar EU-tagság és a kultúra, Európai Füzetek 55. [2003] 8. o.

¹⁸ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 1069.o.

A rendelkezésre bocsátott források révén az Európai Unió úgynevezett cselekvési programokat valósít meg. Ezek a cselekvési programok/keretprogramok ismertetik egy adott időszakra előírányzott célokat, és ezek eléréséhez pénzügyi forrásokat biztosítanak.

A kultúrához kapcsolódó cselekvési programok:

Kaleidoscope: a programot az 1996-1999 közötti időszakra hozták létre. Ezen idő alatt mintegy 518 projekt megvalósulását segítette elő a 36,7 millió eurós költségvetéséből. A program alapvető célja volt a művészeti tevékenység (zene, tánc, festészet, szobrászat...stb.) támogatása, valamint európai együttműködés ösztönzése a kultúra területén.

Ariane: 1997-ben fogadták el a könyvek és az olvasás terén a tagállamok közötti együttműködés fokozása, illetve a fordítás révén az európai nemzetek irodalmi műveinek és történelmének szélesebb körben való megismertetése érdekében. Költségvetése 1997-1999 között 11,1 millió euró volt, amelyből 767 projekt megvalósulásához járultak hozzá.

Raphäel: a program 1997 és 1999 között nyújtott támogatást az európai jelentőségű kulturális örökség (könyvtárak, múzeumok, gyűjtemények, archívumok) megőrzését célzó tagállamok közötti együttműködés ösztönzésére. Költségvetése 30 millió euró volt, melyből 360 projektet sikerült megvalósítani.

Kultúra 2000 program: A programok első szakasza során szerzett tapasztalatok alapján 2000-ben javaslatot tettek az EU kultúrát támogató, egységes, a korábbi területeket magába foglaló keretprogram létrehozására, mely lényegében egyesítette a Kaleidoscope, az Ariane valamint a Raphaël célkitűzéseit. Összehangoltan támogatta a művészet és a kultúra összes területét.¹⁹

Legfontosabb célkitűzései: ²⁰

- a kulturális együttműködés elősegítése,
- a kulturális párbeszéd előmozdítása és tagállamok eltérő kultúrájának kölcsönös megismerése,
- a művészet alkotások cseréjének támogatása, a művészeti alkotásokhoz való hozzáférés elősegítése,
- a kulturális mobilitás ösztönzése,
- a kulturális sokszínűség előmozdítása és a kulturális önkifejezés új formáinak kialakítása,
- Európa kulturális örökségének megőrzése.

¹⁹ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 1066.o.

²⁰ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 1066.o., valamint http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7317_hu.htm (letöltés dátuma: 2012.11.09.)

„A program három fő kategóriában nyújtott támogatást:

- legalább három tagállam részvételével létrehozandó ösztönző és kísérleti tevékenységek számára,
- többéves kulturális megállapodások számára, amelyben több tagállam vesz részt,
- különleges európai vagy nemzetközi jelentőséggel bíró kulturális események számára.”²¹

A program rendkívül sikeres volt, 2000-2006 között közel 1500 projekt megvalósulásához járult hozzá a 167 millió eurós költségvetése révén.

Kultúra 2007 program: Mivel a Kultúra 2000 program beváltotta a hozzá fűzött reményeket, ezért a Bizottság javaslatot terjesztett elő a 2007–2013-as időszakra szóló új Kultúra program létrehozására. 2006-ban el is fogadták az új programot, melynek költségvetését felemelték 400 millió euróra.

A programnak alapvetően 3 fő célja volt:

- a kulturális szereplők nemzetek közötti mobilitásának elősegítése,
- a művek és a művészeti, illetve kulturális termékek nemzetek közötti áramlásának ösztönzése,
- a kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása.²²

3.1.3. Az európai kulturális program a globalizálódó világban

Amellett, hogy az Európai Unió a Kultúra programon keresztül bizonyos összegekkel támogatta a kulturális területet, egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy ennél is többre van szükség. Amennyiben a tagállamok a kultúra területén is közös fellépést akarnak megvalósítani, akkor szükség van az EU koordináló tevékenységére. Ebből a célból 2007 májusában a Bizottság kiadta „Az európai kulturális program a globalizálódó világban” című stratégiai koncepcióját, mely fő célkitűzésként fogalmazta meg az EU fellépésének ösztönzését az Unió és a partnerországain belüli kulturális stratégiák kifejlesztésében.

„A program három fő prioritást határozott meg:

- a kulturális sokféleség és a kultúrák közötti párbeszéd támogatása,
- a kultúrának, mint a kreativitás mozgatórugójának támogatása a növekedés és a munkahelyteremtést célzó lisszaboni stratégia keretében,

²¹ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2009] 1066.o.

²² Forrás: Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról [2011] 476.o.

- *a kultúrának, mint az Európai Unió nemzetközi kapcsolatai létfontosságú elemének támogatása.*²³

A program úgynevezett nyitott koordinációs módszer elnevezésű mechanizmuson keresztül megvalósuló együttműködésen alapul. E módszer célja a kulturális ágazattal folytatott strukturált párbeszéd kialakítása.²⁴ Lényege, hogy a tagállamok helyi illetve regionális szinten jelentéseket készítenek a stratégia által megkívánt haladás megvalósításának üteméről, a Bizottsággal együtt két évente áttekintik azokat, értékelik, majd meghatározzák a lehetséges folytatás irányát. A program ún. munkatervén keresztül valósul meg, az első 2008-2010 közötti időszakra, míg a második 2011-2014 közötti időszakra vonatkozik.

Munkaterv 2008-2010:

Prioritások:²⁵

- A művészek és a kultúra területén tevékenykedő egyéb szakemberek mobilitását meghatározó feltételek javítása.
- A kultúrához való hozzáférés előmozdítása, különösen a kulturális örökség, a többnyelvűség, a digitalizáció, a kulturális turizmus, az oktatással, különösen a művészeti oktatással fennálló szinergiák és a gyűjtemények nagyobb mobilitása támogatásán keresztül.
- Adatok, statisztikák és módszertanok kialakítása a kulturális ágazatban, valamint azok összehasonlíthatóságának javítása.
- A kulturális és kreatív ágazatok, azon belül is elsősorban a KKV-k teljesítőképességének maximalizálása.
- A kulturális kifejezések sokszínűségének védelméről és előmozdításáról szóló Unesco-egyezmény támogatása és végrehajtása.

Munkaterv 2011-2014: ²⁶

A kulturális menetrend keretében, jelenleg is érvényben lévő második munkaterv 6 fő prioritást határozott meg:

- kulturális sokszínűség, kultúrák közötti párbeszéd, valamint elérhető és befogadó kultúra,
- a kulturális és a kreatív ágazatok,

²³ Forrás: Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról [2011] 476.o.

²⁴ Forrás: http://europa.eu/legislation_summaries/culture/l29019_hu.htm (Letöltés dátuma: 2012.11.12.)

²⁵ Forrás: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, Az Európai Unió intézményeitől és szerveitől származó tájékoztatások, I.sz. melléklet KULTURÁLIS MUNKATERV 2008-2010.

²⁶ Forrás: http://europa.eu/legislation_summaries/culture/cu0007_hu.htm (Letöltés dátuma: 2012.11.15.)

- készségek és mobilitás,
- kulturális örökség, ideértve a gyűjtemények mobilitását is,
- a kultúra és a külkapcsolatok,
- kulturális statisztikák.

3.1.4. Egyéb tevékenységek, programok

Az Európai Uniónak számos kezdeményezése született az európai egység megteremtése érdekében. Ezek közül négyet emelnék ki részletesebben, amelyek rendkívüli mértékben hozzájárultak/hozzájárulnak az európai identitás kialakításához és elmélyítéséhez.

A Kultúra Európai Fővárosa

A Kultúra Európai Fővárosa kezdeményezést 1985-ben Athénban indították el.

A kezdeményezés lényege, hogy minden évben más város nyeri a Kultúra Európai Fővárosa címet és ezzel egész Európa figyelmét magára vonja. Ez kitűnő lehetőséget kínál arra, hogy az európai lakosok nem csak az adott várost, hanem az egész országot, a rá jellemző kultúrát megismerjék. Természetesen a cím elnyerésének szigorú feltételei vannak. A városnak egységes, jövőorientált koncepciót kell kialakítania arra vonatkozóan, hogy miképpen kívánja Európával megismertetni értékeit, s hogyan határozza meg saját identitását. *„Be kell bizonyítania, hogy a pályázatban vázolt elképzelései miként fejtik ki pozitív hatásukat a városokban, a tágabb környezetben és a régióban, s fel kell tudni mutatnia egy közép- és hosszú távú, kulturális alapú - a turisztikai és közlekedési szempontokat is figyelembe vevő - településfejlesztési elképzelést, amely a kulturális évet követően is biztosítja a város és a régió további fejlődését, és profitot eredményez.”*²⁷

A városokra a Tanács tesz jelöléseket a Bizottság ajánlása alapján eljárva, amely viszont figyelembe veszi a választótestület véleményét. 2009-től minden évben két várost jelölnek: az egyik a régi, a másik pedig az új tagállamokban van.

Pécs 2006. október 19-én elnyerte az Európa Kulturális Fővárosa címet 2010-re, melyet Essen-nel osztott meg.

²⁷ Forrás: http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=9721 (Letöltés dátuma: 2012.11.16.)

A cím elnyerése rendkívüli munkálatokat indított meg a városban. Pécs öt fejlesztési kulcsprojekttel készült az eseményre:

- Pécsi konferencia- és koncertközpont,
- „Nagy Kiállítótér” – Múzeum utca,
- Zsolnay Kulturális Negyed,
- Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont (Kaptár), valamint a
- Közterek és parkok újjáélesztése.

A projektek megvalósítása hatalmas összegeket emésztett fel, de a hatásai hosszú távon mindenképpen pozitívan jelentkeznek a város életében. A kultúra érdekében tett fejlesztések révén növekedett a kulturális turizmus jelentősége, és a beruházások a kulturális élet mellett a gazdaságra is pozitív hatást gyakoroltak.

Testvérvárosi programok

A testvérvárosi programok ötlete a II. világháború után született meg. Immár egész Európából vesznek benne részt városok és helységek. A program összehozza a résztvevő települések lakóit, ösztönzi az informális és kulturális kapcsolatok kiépítését a polgárok között, emellett pedig hozzájárul a különböző tagállamokban lévő testvérvárosok önkormányzatainak együttműködéséhez. 1989-ben a Parlament kezdeményezésére az EU támogatási rendszert hozott létre a testvérvárosi események számára.

2007-től a testvérvárosi programok az új Európa a polgárokért programból (2007-2013) is kapnak támogatást. E program többek között fokozza a cserekapcsolatokat és a mobilitást a polgárok között, és támogatja az európai témákkal foglalkozó civil társadalmi intézményeket. A támogatások elsődleges célja olyan projektek megvalósulásához hozzájárulni, amelyek révén az Európai Unió „közelebb kerül” az emberekhez, amelyek erősítik az európai identitást és elősegítik a kultúrák közötti párbeszédet. A program érdekessége, hogy a támogatás formája átalánydíj, a résztvevők száma és a találkozó időtartama határozza meg. A megítélhető támogatás mértéke minimum 5000 EUR/projekt maximum 25.000 EUR/projekt lehet.²⁸

A Bizottság minden évben kiosztja az „Aranycsillag” díjat a testvérvárosi programok között annak a 10 kiemelkedő projektnek, amely sikeresen járult hozzá az európai integrációhoz.²⁹ Az Aranycsillag díjnak magyar nyertese is volt már, Gyomaendrőd (Békés megye) 2009.

²⁸ Forrás: Európa a polgárokért - Programismertető - 2009. január 1-jétől hatályos változat

²⁹ Forrás: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7317_hu.htm (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)

december 16-án vehette át a nívós elismerést Brüsszelben. Gyomaendrőd testvérvárosaival együtt (Nagyenyed-Románia, Schöneck-Németország, Pilzno-Lengyelország, Vrutyk-Szlovákia) korábban is számos változatos programot szervezett, de amiért a Közösség felfigyelt tevékenységére, az elsősorban a Sajt- és Túrófesztivál keretében a „Nők a politikai életben – határon innen és túl” címmel megtartott konferenciának köszönhető. Az öt település konferencián megjelenő képviselői a nők politikai életben betöltött szerepéről, valamint a politikai részvételüket akadályozó tényezőkről cserélt eszmét. A tanácskozás kijelölte a legfontosabb irányvonalakat, és a szilárd alapot teremtett a későbbi közös munkához.³⁰ A város a mai napig rendkívül nagy figyelmet fordít a testvérvárosaival való kapcsolatépítésre és kapcsolatfenntartásra, valamint a kulturális élet színesítésére. Várfi András Gyomaendrőd polgármestere a díjátadó után a következőket nyilatkozta: *„Szerintem sohasem a gazdaságnál indulnak a történetek, mindig a kultúránál, a barátságoknál indulnak, tehát itt kell kezdeni...”*

Európai Örökség Napok

Az Európai Örökség Napok 1991 óta minden év szeptemberében kerülnek megrendezésre az Európa Tanács kezdeményezése révén. Mára közel 50 ország csatlakozott a rendezvénysorozathoz, köztük természetesen Magyarország is. A program keretében megnyitják – az egyébként ritkán látogatható - műemlékek, emlékhelyek kapuit, és amellet, hogy ingyenes belépést biztosítanak a nagyközönség számára, számos kulturális programmal is színesítik a rendezvényt, melynek alapvető célja, hogy megismertesse az európai polgárokkal kulturális örökségüket, felhívja a figyelmet azok megóvására. A megvalósítást minden országban nemzeti koordinátorok fogják össze, munkájukat helyi szervezők, aktivisták, civil szervezetek segítik. A koordinátorok minden évben találkoznak Strasbourgban, ahol megosztják egymással tapasztalatikat, javaslatukat a sikeres lebonyolítás érdekében. A rendezvénysorozat hagyományos megnyitó ünnepséggel kezdődik (minden évben más országban), melyen jelen vannak az Európai Unió képviselői is. Az összeurópai megnyitó után a résztvevő tagországok is nyitó ünnepségeket rendeznek, és ezzel kezdetét veszi az Európai Örökség Napok hétvégéje.³¹

Az idei évben szeptember 15-16 között került sor a rendezvényre, melynek központi témája az Örökölt Üzenet címet kapta. Magyarország a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal koordinálásával közel 800 helyszín megtekintését tette lehetővé a látogatók számára Abonytól egészen Zselizig.

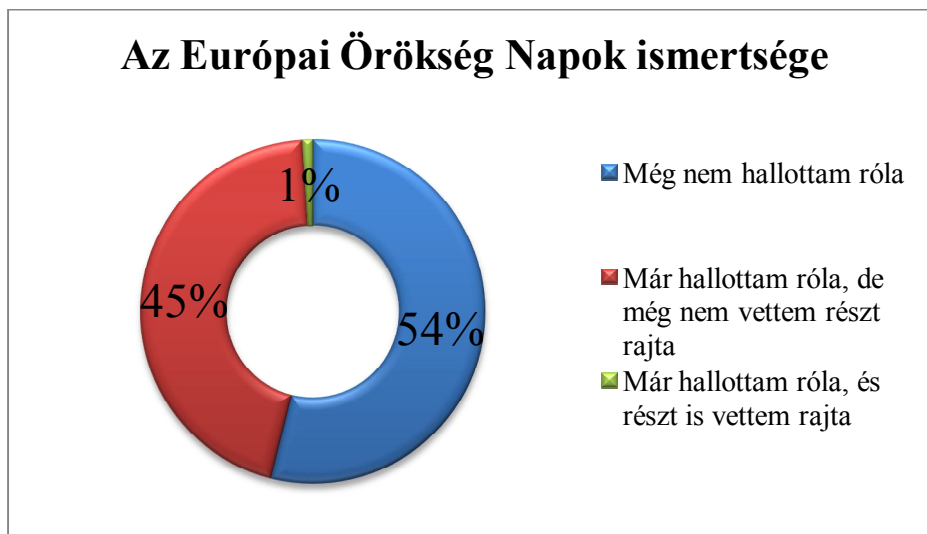
³⁰ Forrás: http://www.tpf.hu/pages/subpage/index.php?id=1116&page_id= (Letöltés dátuma:2012.11.16.)

³¹ Forrás: www.oroekségnapok.hu (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)

Az Európai Örökség Napok rendezvénysorozat mindamellet, hogy helyi szinten felhívja az emberek figyelmét a kulturális örökségre, annak megóvására, védelmére, fontos összekötő kapcsot is jelent az európai állampolgárok között, hiszen elmélyíti az európai azonosságtudatot, és hozzájárul azon igény kialakulásához, mely más kultúrák megismerését célozza. Andula Vasziliu az oktatásért, a kultúráért, a többnyelvűségért és az ifjúságpolitikáért felelős biztos a következőképpen nyilatkozott a rendezvényről: „*A Kulturális Örökség Napjai rendezvény bámulatos lehetőséget biztosít az emberek számára, hogy felfedezhessék a gyakran lakóhelyük közvetlen szomszédságában található kulturális kincseket. Sokan talán nem is tudnak létezésükről, míg e látványosságok némelyike csak ritkán áll nyitva a nyilvánosság előtt. Kapuik megnyitása révén e látnivalók felnyitják a szemünket, és rávilágítanak közös, ám mégis oly sokszínű kulturális örökségünkre, amely Európa koronájának ékkövéét alkotja.*”

A kérdőív eredménye

Az Európai Örökség Napokkal kapcsolatosan arra szerettem volna választ találni, hogy egy ilyen kiváló kezdeményezésnek milyen ismertsége is van.

13. ábra: Az Európai Örökség Napok ismertsége
Forrás: saját forrás, saját szerkesztés

A primer kutatásomból kiderült, hogy a kérdőívet kitöltők 54 %-a még csak nem is hallott erről a programról, 45 % bár hallott róla, de ennek ellenére még nem vett részt rajta. A kérdőívben szerepelt még egy kérdés ehhez a témához kapcsolódóan: Részt venne-e olyan uniós kulturális rendezvényen, amelyre ingyenes a belépés? Természetesen a válaszadók többsége (82%-a) igennel válaszolt. Ezeket az adatokat alapul véve, felmerül bennem az a

megállapítás, hogy a tájékoztatással van probléma. Nem jut el a megfelelő mennyiségű és minőségű információ az egyénhez, ezáltal pedig nem is várható el, hogy az ilyen jellegű közösségi kezdeményezések „közelebb vigyék az Európai Uniót” az emberekhez.

Kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása

2. számú kép

2008: A kultúrák közötti párbeszéd európai éve

Forrás: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IMPRESS&reference=20080211FCS20948&language=HU> (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)

Az Európai Bizottság 2008-at az a kultúrák közötti párbeszéd európai évének nyilvánította, melyet hivatalosan 2008. január 8-án nyitottak meg Ljubljanában (Szlovákia). „A kezdeményezés háttérében az Európai Unió bővítése, a növekvő migráció és az új kereskedelmi kapcsolatok kialakítása révén megnövekedett kultúrák közötti kölcsönhatások állnak.”³² Felismerték, hogy mindezek hatására szükség van egy olyan kezdeményezésre, amely nyitottabbá teszi az egyes tagállamokat a többiek kultúrájának megismerésére és elfogadására. A program alapvető célja volt, hogy az európai állampolgárok a kulturális sokféleségben identitásukat megőrizve, megerősítve közelebb kerüljenek egymáshoz. E cél megvalósítása érdekében számos programot valósítottak meg mind a 27 tagállamban, ezen kívül az Európai Parlament is számos kiemelkedő személyiséget fogadott a kezdeményezés keretében. Megfordult a Parlament falai között például a dalai láma, Hauwa Ibrahim, az EP Szaharov-díjának 2005. évi nyertese, a szíriai nagymufti, Ahmad Badr ad-Din Haszun sejk. A rendezvény keretében szintén az Európai Palament adott otthont az interkulturális filmfesztiválnak, amelyen 4 hónapon keresztül 14 európai produkció került bemutatásra, köztük Gauder Áron Nyócker című filmje is feltűnt Magyarországot képviselve.³³

³² Forrás: http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=12970 (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)

³³ Forrás: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IMPRESS&reference=20080211FCS20948&language=HU#title4> (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)

„Az Európai Unió 10 millió eurót különített el a kultúrák közötti párbeszéd évére. A keretösszeg háromféle fellépési módot támogatott:

- az Évvel kapcsolatos információs és marketing kampány finanszírozását,
- az elsősorban a fiatalokat megcélzó nagyszabású rendezvények közösségi támogatását,
- valamint a hangsúlyozottan európai jelentőségű nemzeti események segítését.”³⁴

3.1.5. Kulturális hungarikumok

3. számú kép

Forrás: <http://elitbor.hu/hirek> (Letöltés dátuma: 2012.11.17.)

A hungarikum szó hallatán az emberek többsége a kulináris élvezetekre asszociál: gulyásleves, halászlé, pörkölt, töltött káposzta, disznótoros, túrós csusza... és folytathatnám a sort híres borainkkal, vagy a nemzeti italunknak számító pálinkával. Azonban a hungarikum kifejezés ennél tágabb területet ölel fel. Ide sorolhatunk mindent, ami Magyarország, a magyarok egyedi jellegzetessége, ami döntően meghatározza és jellemzi kultúránkat.

Magyarország igazi kulturális nagyhatalom. Területe gyógy- és fürdővizekben gazdag, nemzeti parkjaink egyedülálló élővilágot őriznek, építészeti alkotásaink igazi turistacsalogató eszközként funkcionálnak. A képző- és népművészetnek óriási hagyományai vannak az országban: fazekasság, varrás, pingálás, fafaragás, csipkekészítés, hímzés, ezek a tevékenységek egy sajátos kulturális iparágat hoztak létre, melynek gazdasági vonulata is jelentős. Napjainkban elsősorban a különböző fesztiválok keretében találkozhatunk a népművészeti hagyományokat őrző, különböző portékáikat áruló „szakemberekkel”, akiknek a termékeik iránt nemcsak a magyar, hanem a külföldi kereslet is nagyon jelentős. Nemzeti

³⁴ Forrás: http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=12970 (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)

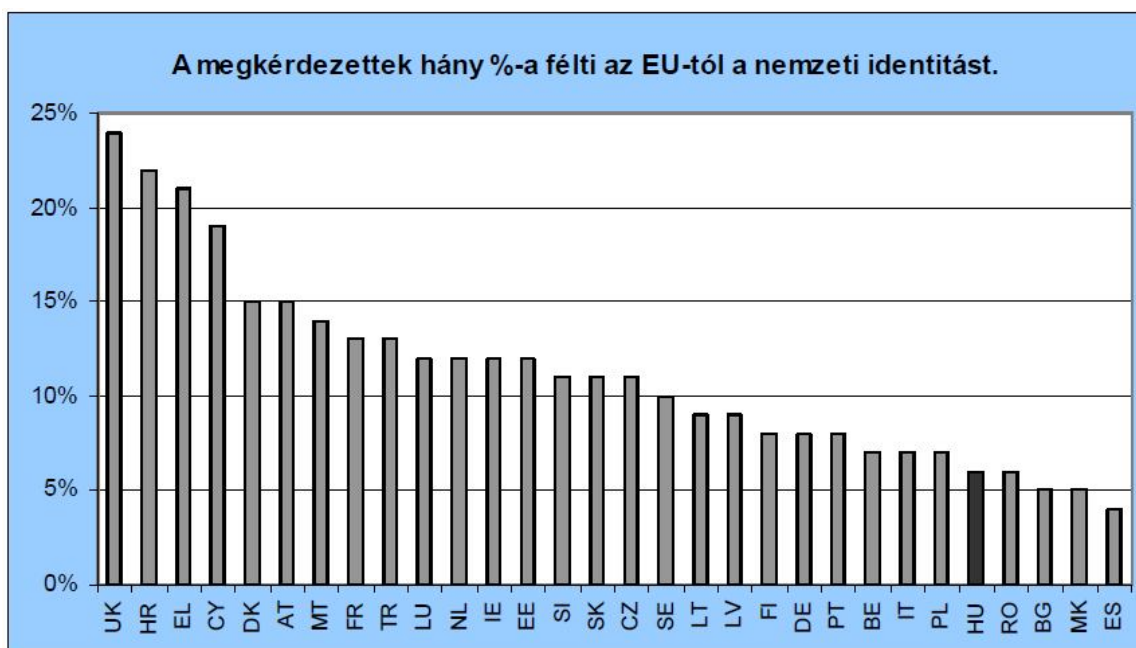
értékeink közé sorolható a néptánc és népzene, melynek az utókorra való fennmaradását és átadását számos hagyományörző csoport biztosítja. Továbbá megemlíthetném még különböző népszokásainkat, a busójárástól kezdve, a locsolkodáson, pünkösddőlésen át egészen a betlehemezésig, amelyek mind-mind hozzátartoznak nemzetünk jellegzetességeihez. És ezen a ponton még szó sem esett híres magyar költőinkről, íróinkról, festőinkről, művészeinkről, akik felbecsülhetetlen értékű örökséget hagytak ránk.

1989 óta minden év január 22-én ünnepeljük a Magyar kultúra napját, annak tiszteletére, hogy Kölcsey Ferenc 1823-ban ezen a napon fejezte be a Himnuszát. Ez a nap alkalmat ad arra, hogy egy kicsit jobban odafigyeljünk nemzeti értékeinkre, hozzájárul ahhoz, hogy megerősödjön bennük a nemzeti azonosságtudat. A Magyar kultúra napján az ország számos területén különböző rendezvénysorozatokkal várják az érdeklődőket, megemlékezéseket tartanak, koncerteket, színházi előadásokat szerveznek. A színes programokon túl ezen a napon miniszteri díjjal jutalmazzák területén kiemelkedő tevékenységet végzőket.³⁵

Az EU-csatlakozásunkat megelőzően természetesen felvetődtek bizonyos kérdések, megfogalmazódott egyfajta nemzeti aggodalom azzal kapcsolatban, hogy mennyire fogja befolyásolni EU-tagságunk a nemzeti identitást, a nemzetünk jellemző kulturális vonásait? A magyarság jelentős részét foglalkoztatta a kérdés, bár meg kell jegyezni, hogy a nagy többség „leragadt” olyan „kardinális problémánál”, mint amilyen például a mákos guba körül alakult ki. Az Eurobarometer 2008. évi felmérése azonban meglepetéssel szolgált, a közvéleménykutatás azzal a megállapítással zárult, hogy kevesen aggódtak kevésbé nemzeti identitásuk megőrzése miatt, mint mi magyarok.³⁶

³⁵ Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/kulturaert-felelos-allamtitkarsag/hirek/kulturalis-kituntetesek-a-magyar-kultura-napja-alkalmabol> (Letöltés dátuma: 2012.11.17.)

³⁶ Forrás: Zacher-Dér szerk. Új utak a művészeti menedzsmentben, Inkei Péter: Állami kultúratámogatás és kulturális politika Magyarországon az elmúlt húsz évben [2011] 13. o.

14. ábra: Eurobarometer 2008. évi felmérése³⁷

Természetesen a félelem alaptalan, hiszen az EU-nak nem célja befolyásolni a tagállamok sajátos kultúráját, mint ahogyan a fejezet elején már említettem az Európai Unió kizárólag csak támogathatja a nemzetek saját hatáskörben kialakított kulturális politikáját. Az Európai Unió jelenleg 27 tagállamot foglal magában, melyek mind-mind kisebb-nagyobb mértékben eltérő identitással, kultúrával rendelkeznek. Ha az Európai Unióra úgy tekintünk, mint egy „nagy egészre”, akkor lényegében az összes tagállam kisebbségnek tekinthető, és ezáltal egyenlőnek is.³⁸

3.2.AUDIOVIZUÁLIS POLITIKA

3.2.1.Az audiovizuális szektor jelentősége

Az audiovizuális szektor a kultúra speciális területe.

Az audiovizuális ágazatnak nemcsak gazdasági, de társadalmi és kulturális szerepe is van. Nagyon lényeges, mert az emberek többsége számára a fő szórakozási eszközt, valamint a legjelentősebb információs forrást képviseli. Jelen van életünkben, nap, mint nap kapcsoltba

³⁷ Forrás: Zacher-Dér szerk. Új utak a művészeti menedzsmentben, Inkei Péter: Állami kultúratámogatás és kulturális politika Magyarországon az elmúlt húsz évben [2011] 13. o.

³⁸ Egeresi Sándor a vajdasági parlament volt elnöke

kerülünk vele, mégsem tudunk róla szinte semmit. Mit is takar a kifejezés: audiovizuális szektor?

Az audiovizuális szektor magába foglalja a hagyományos audiovizuális médiumok tevékenységén túl, a különböző technikai eszközök segítségével történő mozgókép- és hanganyag továbbítással kapcsolatos területeket, illetve ezek szabályozását.³⁹ Hétköznapi értelemben tehát ide sorolható a televíziózás, filmkészítés, filmforgalmazás, rádiózás, és napjainkban egyre erőteljesebben ide sorolható – köszönhetően a „félelmetes” iramban haladó technológiai fejlődésnek - az információs társadalom alapja, az internet is.

A '80-as évektől induló, megállíthatatlan technológiai fejlődés, a szinte felfoghatatlan technikai újítások vezettek oda, hogy mára az audiovizuális szektor az egyik legbefolyásosabb gazdasági iparággá vált. Gondoljuk csak bele: bakelitlemez, magnókazetta, némafilm, amelyek mára már megmosolyogtató „antikvitásokká” váltak. Ez a fejlődés vezetett oda, hogy az utóbbi évtizedekben e terület óriási piacbővülést ért el.

De nézzük csak egy kicsit a számokat: Az audiovizuális ipar jelentőségét mutatja, hogy már a 90-es évek végén több mint 1.000.000 embert foglalkoztatott EU-ban. A háztartások 98 %-ában van televízió-készülék, és egy átlag európai több mint napi 200 percet tölt tévé nézéssel. A gyermekek esetében ez a szám még nagyobb. Ráadásul a televíziózásnál is többet hallgatnak rádiót az európaiak.⁴⁰ Ezen a ponton pedig fontosnak tartom ismételtén „leszögezni”, hogy az audiovizuális szektor gazdasági jelentősége mellett, kulturális terület is. Nem egyszerűen informál a világ eseményeiről, de segít az embereknek, hogy hogyan értékeljék azokat. A média társadalmi értékeket közvetít.

3.2.2. Az Európai Unió audiovizuális politikája

Annak a lépésnek, hogy az Európai Unió beemelte a közösségi politikák közé az audiovizuális területet: lényegében két oka volt. Az egyik, a már e terület jelentőségénél említett „technológiai forradalom”, hiszen az egyre szélesebb spektrumban terjedő iparág kulturális hatásai vitathatatlanok voltak, szükségesnek bizonyult az uniós iránymutatás e szektorban. A másik fő ok, hogy egyre nyilvánvalóbbá vált az európai audiovizuális ipar lemaradása az Egyesült Államokéval szemben. *„Az Egyesült Államokból érkezők termékeinek – tagállamonként eltérően – 60 és 90 százalék közötti részarányuk van az európai audiovizuális piacon (jegyeladások, videokazettákkal és DVD-kel való kereskedelem*

³⁹ Forrás: http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_04_tel/05_jogharmonizacio/ (Letöltés dátuma: 2012.11.05)

⁴⁰ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1078. o.

*és a televíziós programok jogdíjai). Ezzel szemben az európai termékek részesedése az amerikai piacon a 2 százalékot sem éri el. Az Európai Unió audiovizuális kereskedelmi deficitje az Egyesült Államokkal szemben 7 milliárd euró, azaz több mint 1700 milliárd forint, amely a magyar költségvetés 30 százaléka.*⁴¹

Világossá vált tehát, hogy ahhoz, hogy az Unió felvegye a harcot az audiovizuális piacon, szükség van a közösségi támogatásra és szabályozásra.

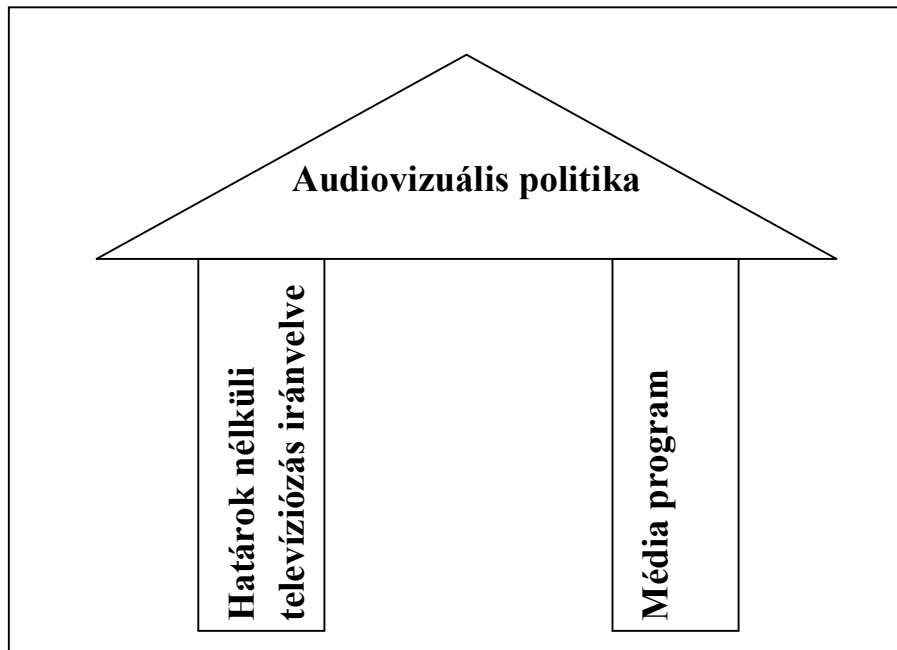
3.2.2.1. Irányelvek és szabályozás

Az ágazat közösségi szabályozása iránti igény a '80-as évektől jelent meg. 1984-ben a Bizottság közzétette a „Határok nélküli televíziózásról szóló Zöld Könyv”-ét, mely az audiovizuális szektor közösségi szintű szabályozására, illetve a műsorszolgáltatás terén a közös piac létrehozására vonatkozóan tartalmazott javaslatokat. 1989. október 3-án a tagállamok által elfogadásra került a „Határokat átlépő Televíziózásról szóló Európai Egyezmény”, amely elsődleges célként tűzte ki a tagállamok szorosabb együttműködését a közös európai örökség megőrzését illetően. A technológia fejlődése és a gazdasági szerkezet átalakulása azonban megkövetelte az irányelv aktualizálását, melyre először 1997-ben került sor. 2004-ben a Bizottság hozzálátott az irányelv teljes körű felülvizsgálatához, amelynek eredményeképpen 2007-ben elfogadták a ma is hatályos „Határon túli audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv”-et. Ezzel lényegében a hagyományos (televízió, rádió) műsorszolgáltatásokon kívül az összes audiovizuális médiaszolgáltatást közösségi szabályozás alá vonták.

Az audiovizuális ágazat a közösségi politikák között viszonylag későn, a Maastrichti Szerződés (1992) aláírásával jelent meg. Ez azért bírt nagy jelentőséggel, mert ezáltal az audiovizuális szektor támogatható területté vált, azaz a meghirdetett különféle programoknak köszönhetően részesülhetett az uniós forrásokból.

Ettől kezdve áll fel az a kétpilléres rendszer, amely megadja az Európai Unió audiovizuális politikájának felépítését.

⁴¹ Forrás: Polonyi Artemisz - Doleschall Miklós: Az Európai Unió audiovizuális politikája [2005] 2. o.

15. ábra: Az audiovizuális politika kétpilléres szerkezete

Forrás: Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról [2011] 477. o. – 481. o. saját szerkesztés

Dolgozatom további részében e két pillért kívánom részletesebben bemutatni.

3.2.2.2. Határok nélküli audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv

A Bizottság 1989-ben fogadta el a „Határok nélküli televíziózásról szóló irányelv”-et, mely két fő tevékenységet irányzott elő. Az egyik a tagállamok audiovizuális politikáját érintő jogharmonizáció, a másik az európai audiovizuális ipar védelme és segítése. Az irányelv meghatározta a Közösség számára elérendő célokat, viszont a célok megvalósításához szükséges eszközök megállapítását a tagállamok hatáskörében hagyta.⁴² Az irányelvet először 1997-ben módosították, majd 2007-ben. Jelenleg a 2007-es szabályozás él, melynek fő változtatása volt, hogy a hagyományos műsorszolgáltatásokon kívül az összes audiovizuális médiaszolgáltatásra kiterjesztették a szabályozást, amely révén a „Határok nélküli televíziózásról szóló irányelv” „Határok nélküli audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv”-vé változott. *„Az Irányelv 2007-es módosítása értelmében audiovizuális médiaszolgáltatásnak minősül minden olyan szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséget visel, és amelynek elsődleges célja a műsorszámoknak tájékoztatás,*

⁴² Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1086. o.

szórakoztatás vagy nevelés céljából a közönséghez történő eljuttatása elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.”⁴³

Már az 1989-es irányelv is tartalmazta a műsorszolgáltatás szabadságának megvalósítását, 2007-től pedig kiemelt figyelmet fordítottak az audiovizuális médiaszolgáltatás szabad áramlásának betartására. A tagállamoknak biztosítani kell a más tagállamokból érkező audiovizuális médiaszolgáltatások vételi szabadságát, a korlátozásra kizárólag akkor van lehetőség, ha a kiskorúak, valamint a társadalom erkölcsi, szellemi megóvása veszélybe kerül. Hogy melyek ezek az esetek, azt az Irányelv részletesen meghatározza.

Az audiovizuális politika szabályozásának vizsgálatakor abból kell kiindulnunk, hogy minden médiaszolgáltató kizárólag egy tagállam jogrendszeréhez tartozhat. Miért is fontos ez? E szektorban országhatáron túli szolgáltatásnyújtásról beszélhetünk, és ilyen módon felvetődik a kérdés, hogy milyen jogszabályi környezet van érvényben a szolgáltatások során. Az Irányelv kimondja, hogy a médiaszolgáltatások esetén az ún. származási ország elv⁴⁴ érvényesül.

Még egy, az audiovizuális politikában is érvényesülő elvről szeretnék említést tenni, ez pedig a minimumszabályozás elv⁴⁵. Az Irányelv is csak a minimálisan elvárt követelményeket rögzíti, ha egy tagállam ennél szigorúbb szabályozást alakít ki, azt teljes hatáskörrel megteheti.

A jelenleg is hatályos irányelv a következő területekre összpontosít:

- az audiovizuális szolgáltatások szabad mozgásának biztosítására,
- annak biztosítása, hogy a tagállamok a műsorszolgáltatás terén egységes szabályozást, egyenlő feltételeket alkalmazzanak,
- az európai alkotások védelmére, terjesztésük elősegítésére,
- a kiemelkedő jelentőségű események közvetítésének szabályozására,
- a kiskorúak, valamint a társadalom egészének erkölcsi és szellemi védelmére,
- a kereskedelmi közlemények szabályozásának aktualizálására.

⁴³ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1089. o.

⁴⁴ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1092. o.

⁴⁵ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1092. o.

Kiemelkedő jelentőségű események közvetítése

Az erre vonatkozó szabályozás az Irányelv 1997-es módosításával jelent meg. Ezzel lényegében biztosították, hogy a nagy érdeklődésre számot tartó események közvetítése a nagyközönség számára elérhető legyen, azok sugárzása ne legyen kódolt, hiszen: ezáltal korlátozódhat az információhoz jutás joga. Itt elsősorban, habár nem kizárólagosan a televíziós műsorszolgáltatás keretein belül a nemzetközi sportesemények közvetítésére kell gondolnunk. Hogy mi minősül kiemelkedő jelentőségű eseménynek? Ezt minden tagállam saját hatáskörben határozza meg azáltal, hogy összeállítja az ún. „nemzeti és nemzetközi események” jegyzékét. Itt azonban a folyamat nem áll le, a tagállamok döntésükről értesítik az Irányelv betartását felügyelő Kapcsolattartó Bizottságot, mely felülvizsgálja a döntést.⁴⁶

Magyarországon az egyeztetéseket a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa végzi. Az irányelv előírásait a magyar jogrendbe a Médiatörvény (2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról) ülteti át, ennek alapján:

„16. § (1) Audiovizuális médiaszolgáltató nem gyakorolhatja a kizárólagos közvetítési jogot olyan módon, hogy az audiovizuális médiaszolgáltatásokhoz hozzáférő hazai közönség jelentős részét – több mint húsz százalékát – kizárja a társadalom számára kiemelten nagy jelentőséggel bíró eseményeknek az eseménnyel egy időben vagy későbbi közvetítés útján, előfizetési díj megfizetése nélkül is hozzáférhető audiovizuális médiaszolgáltatáson keresztül történő figyelemmel kíséréséből.”⁴⁷

Hazánkban a kiválasztás többlépcsős véleménynyilvánítás folyamat eredményeképpen zajlik. A végső lista kialakításakor figyelembe veszik a szakemberek megállapításain túl a nemzetközi sportszövetségek véleményét, valamint a nézők igényeit is.⁴⁸ A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, majd a továbbiakban: NMHH. alapvető célja, hogy „a magyar siker- és látványsportok a legtöbb hazai néző számára elérhetőek legyenek.”⁴⁹ A 2012-es évre vonatkozó, kiemelt jelentőséggel bíró események listáját az 2. számú melléklet tartalmazza.

Európai alkotások védelme

Legelőször is azt kell meghatározni, hogy mit is értünk európai alkotás alatt. Az Irányelv alapján európai alkotásnak minősülnek a következők:

- a tagállamokból származó alkotások,

⁴⁶ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1095. o.

⁴⁷ Forrás: 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról (Mttv.)16. (1)

⁴⁸ http://nol.hu/belfold/elkoboznak_a_minisatornaktol_a_sikersportagakat (Letöltés dátuma: 2012.11.18.)

⁴⁹ http://mediatanacs.hu/cikk/1122/Mediatanacs_siker_sport_mindenkinek (Letöltés dátuma: 2012.11.18.)

- a Határokat átlépő Televíziózásról szóló Európai Egyezményt aláíró harmadik országokból érkező alkotások,
- az Unió és harmadik országok között az audiovizuális ágazatra vonatkozóan létrejött megállapodások keretében, koprodukcióban elkészített alkotások.⁵⁰

Az európai adások védelmét – a terjesztést illetően – ún. kvótarendszerrel⁵¹ biztosítják, melynek lényege, hogy az Európai Unió előírja a tagállamok részére, hogy műsoridejük jelentős részében európai műveket sugározzanak. Az előírás célja egyrészt az amerikai piac jelentőségének háttérbe szorítása, melynek jelenléte az európai térségben óriási, másfelől az „európai kulturális diverzitás hirdetése”.⁵² Az Irányelv kimondja, hogy az adott tagállamokban sugározott európai művek aránya nem lehet alacsonyabb az 1988-as átlagnál. (1988: A Határokon kívüli televíziózásról szóló irányelv elfogadását megelőző év)

Magyarországon az előírás betartásához a magyar készítésű show-műsorok, sorozatok, valamint leginkább Franciaországból és Németországból érkező sorozatok, tévéfilmek járulnak hozzá.

Azon túl, hogy meghatározzák az európai művek arányát, az Irányelv még egy lényeges területre kiter, ez pedig a független műsor-előállítók támogatása. Ennek értelmében a műsorszolgáltatóknak a műsoridejük, vagy műsorkészítési költségvetésük legalább 10%-át független producerek által készített európai alkotásaikra kell fordítaniuk.

Audiovizuális kereskedelmi közlemények szabályozása

A szabályozás e területén is magával a fogalom meghatározásával kezdenék. Az Európai Unió az audiovizuális kereskedelmi közlemény definícióját az Irányelv 2007-es módosításával a következőképpen határozta meg: *„olyan hangos vagy néma képek, amelyek célja gazdasági tevékenységet folytató természetes vagy jogi személy árujának, szolgáltatásának vagy arculatának közvetlen vagy közvetett népszerűsítése. Az ilyen képek fizetés vagy hasonló ellenszolgáltatás ellenében, vagy önreklámozás céljából kísérnek egy műsorszámot, vagy szerepelnek abban. Az audiovizuális kereskedelmi közlemény formái közé tartozik többek között a televíziós reklám, a támogatás, a televíziós vásárlás és a termékmegjelenítés”*⁵³ Ezzel a definiálással lényegében kiterjesztették a szabályozás hatókörét.

⁵⁰ 2010/13/EU irányelv a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról 1.cikk. i-iii.pont

⁵¹ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1096. o.

⁵² Forrás: Polonyi Artemisz - Doleschall Miklós: Az Európai Unió audiovizuális politikája [2005] 11. o.

⁵³ 2010/13/EU irányelv a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról 1.cikk. h. pont

Az Irányelv egységesen határozza meg, hogy:

- tilos a burkolt audiovizuális kereskedelmi közlemény,
- tilos a cigarettákra és dohánytermékekre vonatkozó audiovizuális kereskedelmi közlemény minden fajtája,
- kiemelt figyelmet kell fordítani a kiskorúak védelmére.⁵⁴

A szabályozás bővítése ellenére az audiovizuális kereskedelmi közlemények szabályozásán belül a legnagyobb részt még mindig a televíziós reklámszabályozás teszi ki. Ez alapvetően elterjedésének hatalmas méreteiből adódik. A televíziós reklámszabályozás az egyik legjobban körülhatárolt, és ilyen módon a legtöbb szabálytalanságot magában hordozó terület. A hatályos irányelv a televízió reklámszabályozás területén a következő előírásokat tartalmazza:

- a televíziós reklámnak jól elkülöníthetőnek, megkülönböztethetőnek kell lennie a többi műsorszámtól,
- nem sértheti a félbeszakított műsorszám egységét, valamint a jogosultak jogait,
- egy órában maximum 12 percet tehet ki a reklámokra fordított adásidő. Az Irányelv az általános időkerettől való eltérést határoz meg a hírműsorok, gyermekműsorok, vallási műsorokat illetően. A hírműsorok és gyermekműsorok esetében az adás 30 percenként legfeljebb egyszer szakítható félbe (feltéve, ha az adott műsorszám meghaladja a 30 percet). A vallási műsorokat televíziós reklámmal félbeszakítani nem lehet.
- Az alkoholos italok hirdetésére különböző tartalmi kritériumokat határoztak meg, ezek közül néhány:
 - o tilos kiskorúakat ábrázolni alkohol fogyasztása közben,
 - o a reklám nem kapcsolhatja össze az alkoholfogyasztást jobb fizikai teljesítménnyel, szellemi sikerekkel, társadalmi elismeréssel,
 - o nem ösztönözhet mértéktelen alkoholfogyasztásra.⁵⁵

Az audiovizuális kereskedelmi közlemények szabályozásának felügyelete Magyarországon szintén a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság kezében van. Aktualitásként említeném az utóbbi időszakban történő bírságolást az „ordító reklámok” megfékezése érdekében. A Hatóság megállapította, hogy a 2012 második negyedévi adatok alapján ismételt jogsértést követett el több csatorna is. Az engedélyezetttnél jóval hangosabb reklámok miatt bírságok

⁵⁴ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1099. o.

⁵⁵ 2010/13/EU irányelv a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról VI. Fejezet 19-26.cikk

kiszabására került sor, a Duna Televízió 100 ezer forintos, a Magyar Televízió pedig 160 ezer forintos büntetést kapott. A TV2-t a hangos reklámok sugárzásának azonnali abbahagyására szólította fel a Hatóság.⁵⁶

A bírságolásra az ad jogalapot, hogy a 2011. január 1-jén hatályba lépő új médiatörvény kiter az ún. „ordító reklámok” tilalmára. E szerint a reklámok hangereje nem lehet nagyobb a környező műsorszámok hangerejénél.⁵⁷

Kiskorúak védelme az audiovizuális szektorban

A kiskorúak védelmére az Európai Unió rendkívül nagy hangsúlyt fektet.

Az Irányelv kimondja, hogy a műsorszolgáltatók nem sugározhatnak olyan tartalmú audiovizuális műsorokat, amelyek súlyosan korlátozzák a kiskorúak szellemi, értelmi fejlődését. Abban az esetben, ha mégis ilyen jellegű tartalmak (pornográfia, brutalitás) sugárzására kerül sor, akkor azt olyan időpontban kell tenni, amikor azt a gyermekek „normális” körülmények között már nem láthatják, nem hallhatják.⁵⁸ *„Továbbá, amikor ilyen műsorok sugárzására kódolatlan formában kerül sor, a tagállamok biztosítják, hogy ezek előtt akusztikus figyelmeztetés szerepeljen, vagy azonosításukat teljes időtartamuk alatt egy vizuális jelkép jelenléte biztosítsa.”*⁵⁹

3.2.2.3. Támogatási keretprogramok

Mint már említettem azáltal, hogy a Maastrichti Szerződés beemelte a közösségi politikák közé az audiovizuális ágazatot, megnyíltak az uniós források az ágazat számára. Az audiovizuális ipar ún. keretprogramokon keresztül részesülhetett a támogatásból, melyeknek alapvető célja az európai audiovizuális ipar versenyképességének növelése (vagy inkább a hátrány leküzdése az Egyesült Államok audiovizuális iparágával szemben).

Ezen a területen az ún. MEDIA program nyújt segítséget a közös célok megvalósítására:

MEDIA Program: 1991-1995-ig terjedő időszakra vonatkozott, 200 millió ECU-t irányzott elő a támogatásra.

⁵⁶ http://mediatanacs.hu/cikk/154182/A_Mediatanacs_birsagokat_szabott_ki_a_tul_hangos_tevereklamok_miatt (Letöltés dátuma: 2012.11.18.)

⁵⁷ http://mediatanacs.hu/cikk/154182/A_Mediatanacs_birsagokat_szabott_ki_a_tul_hangos_tevereklamok_miatt (Letöltés dátuma: 2012.11.18.)

⁵⁸ Forrás: Polonyi Artemisz - Doleschall Miklós: Az Európai Unió audiovizuális politikája [2005] 13. o.

⁵⁹ 2010/13/EU irányelv a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról VIII. Fejezet 27.cikk (3)

Legfontosabb célkitűzései:

- a határokon átvéelő együttműködés ösztönzése,
- az audiovizuális ipar fejlesztése,
- az európai művek terjesztésének támogatása.

MEDIA II Program: 1996 és 2000 között 350 millió eurót használhatott fel az audiovizuális ipar megsegítésére.

Három fő területet támogatott, ez

- az audiovizuális szakképzés,
- az audiovizuális fejlesztés,
- a művek terjesztése.⁶⁰

Láthatjuk, hogy a MEDIA II Program a MEDIA Program tulajdonképpeni folytatása, ez kitűnik a célkitűzésekből is. Ami nagyon lényeges, hogy itt már – felismerve a szükségességét - megjelenik a képzés támogatása.

MEDIA Képzés Program: Azzal a céllal hozták létre 2001-ben, hogy az audiovizuális iparban dolgozók számára lehetőséget nyújtsanak a versenyképes tudás megszerzésére. A MEDIA Képzés program 2001-től 2006-ig terjedő időszakban volt érvényben, költségvetése pedig elérte az 59,4 millió eurót.

MEDIA+ Program: a MEDIA Program 3. fázisaként értelmezhető 2001-2006 között. Költségvetése már megközelítette a 455 millió eurót. Számos újítás, korszerű kezdeményezés (archívumok digitalizálása, új technológiák oktatása, internetes terjesztés) jelent meg e program kapcsán, mely alapvetően a digitális technológia alkalmazására irányult.⁶¹

MEDIA 2007 Program: a 2007-2013-as időszakra vonatkozott, és belátva, hogy az eddigi szabályozások és támogatási összegek nem igazán tudták előrébb lendíteni az audiovizuális ipart, a Bizottság mintegy 755 millió eurót határozott meg számára. A MEDIA 2007 Program egyesítette a MEDIA+ és a MEDIA Képzés Programot, és következő előirányzatokra helyezte a hangsúlyt:

- az európai audiovizuális alkotások terjesztése, a közönség bővítésére,
- az audiovizuális ipar versenyképességének növelésére,
- az audiovizuális ágazat foglalkoztatási feltételeinek javítására,
- a kultúrák közötti párbeszéd előmozdítására,
- az európai kulturális audiovizuális örökség megóvására.

⁶⁰ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1122. o.

⁶¹ Forrás: Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008] 1122. o.

MEDIA International Program: A MEDIA Program kiegészítéseként hozták létre a 2008-2010-es időszakra, elsősorban az Európai Unión kívüli audiovizuális szakemberekkel folytatott együttműködés elősegítésére.

MEDIA Mundus: A MEDIA International folytatásaként működött, illetve működik napjainkban is, hiszen a 2011-2013-as időszakra vonatkozik. Költségvetése 15 millió eurót tesz ki, melyet legalább 3 partner (2 tagország és egy Unióon kívüli) együttes közreműködése révén megvalósuló projektek megvalósítására lehet fordítani.

Célterületei:

- információcsere, képzés és piackutatás,
- versenyképesség és forgalmazás,
- terjesztés.⁶²

Szükségesnek tartom megemlíteni az Oktatási, Audiovizuális és Kulturális Végrehajtó Ügynökség, azaz az **EACEA** nevét, mely 2006. január 1-jén kezdte meg működését. Ezen ügynökség feladata az oktatási, a kulturális és audiovizuális politika keretein belül indított támogatási programok – ilyen módon a MEDIA Program – teljes körű lebonyolítása, vagyis tevékenysége kiterjed a felhívások megtételétől egészen a megvalósított projektek ellenőrzéséig.

3.2.2.4. Egyéb kezdeményezések

A Határok Nélküli Televíziózás irányelvén, és a támogatási programokon túl léteznek különféle egyéb kezdeményezések, melyek az európai audiovizuális alkotások megismertetését, népszerűsítését és megőrzését igyekeznek célozni. Ezek közül említenék néhányat a teljesség igénye nélkül:

Az európai filmörökség megóvása

Napjainkban sajnos az a szomorú tény, hogy a némafilmek jelentős része (kb. 80%-a) elveszett, megsemmisült, illetve a mai, tehát a digitális korszak filmjeinek fennmaradása sem biztosított a technológia rohamos fejlődése miatt. Éppen ezért 2005-ben a Bizottság elfogadta Hegyi Gyula jelentését Európa filmörökségének védelméről, mely előirányzat elsődleges célkitűzése volt, hogy a tagállamoknak össze kell gyűjteniük, restaurálniuk, kategorizálniuk,

⁶² Forrás: Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról [2011] 481. o.

tárolniuk kell az európai filmörökséget annak érdekében, hogy az átadható legyen jövő nemzedékei számára.

Cannes-i európai nap

Cannes-i Filmfesztivál keretében 1995 óta megrendezésre kerül az „európai nap”, mely az európai filmkészítés előmozdítására összpontosít. Az évek folyamán a fesztiválon számos filmet mutattak be, melyek a MEDIA program támogatásának köszönhetik megszületésüket. José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke nyilatkozta: *„Európa büszke lehet pezsgő filmiparának kulturális sokszínűségére és általános vonzerejére”*

„Új tehetség az Európai Unióban” elnevezésű díj

2004-ben vezették be azzal a céllal, hogy nyilvánosságot kapjanak a MEDIA által szponzorált képzésben részt vevő fiatal európai rendezők.

Állami támogatás a mozik részére:

Az Európai Unió támogatja a kisebb mozik digitalizációját, ezzel ösztönözve őket a filmes választék bővítésére.

Médiaműveltség előmozdítása

Mit is jelent a médiaműveltség? Az Európai Bizottság definíciója szerint: *„A médiához való hozzáférés, a média és a médiatartalmak különböző aspektusainak megértésére és kritikus szemmel való vizsgálatára, valamint a különféle kontextusokban megvalósuló kommunikációra való képesség.”*⁶³

Az Európai Unió 2007-ben tett ajánlása szerint a tagállamoknak nyomatékosan fel kell lépni a médiaműveltség elősegítése érdekében. Fontos, hogy ennek a tevékenységnek az összes állampolgárra ki kell terjednie, a gyermekektől egészen a nyugdíjas korosztályig.

3.2.3. Magyarország és az Európai Unió kapcsolata az audiovizuális politika terén

Dolgozatom során Magyarország és az Európai Unió kapcsolatát az audiovizuális politikát illetően már többé-kevésbé „boncolgattam” a „Határok nélküli audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv” kapcsán. Most azonban szeretnék kitérni egy kicsit ennek a kapcsolatnak a jellegére is, hiszen erről még nem esett szó. Az Európai Közösség és Magyarország 1991. december 16-án írta alá a társulási egyezményt, mely értelmében megkezdődhetett a „felkészülés” az európai integrációhoz való csatlakozásunkra. Az ezt követő tárgyalások során különböző fejezetekre osztva tárgyalták a Közösség elvárásait, és a

⁶³ (EKB, 2007a 3-4. o.)

szükséges jogharmonizációs lépéseket. Ezen fejezetek között megtalálható volt az audiovizuális szektor szabályozásának kérdésköre is. Már említettem, hogy az uniós Irányelv előírásait a magyar jogrendbe a Médiatörvény (2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról) ülteti át, és ez (illetve a korábban hatályban lévő a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény) Médiatörvény az oka a szinte állandó konfliktusoknak az EU és Magyarország között. Már a korábban hatályban lévő szabályozások is ellentétes helyzeteket teremtettek hazánk és az Unió között, de a 2010. december 21-én elfogadott, és jelenleg is hatályos Médiatörvény „sokkolta” Európát. (Fontosnak tartom megjegyezni, hogy nem csak az Európai Unió, hanem a hazai szervezetek is tüntetőleg léptek fel a túlzó szabályozás ellen.) Többek között túlzónak tűnik a Médiahatóság kezében összpontosuló hatalom, mely révén lényegében az egész médiát az ellenőrzésük alá vonták, ezen kívül több szervezet is arra hívta fel a figyelmet, hogy *„több ponton is súlyosan sérti a véleménynyilvánítás szabadságát és a sajtószabadságot, alkotmányellenes.”*⁶⁴ A Közösség véleménye szerint, *„a magyar médiatörvény jobban korlátozza a médiát és ezáltal a szabad sajtó működését jelenleg, mint bármely más médiaszabályozás az Európai Unióban.”*⁶⁵

4.ÉRTÉKELÉS, ÖSSZEGZÉS

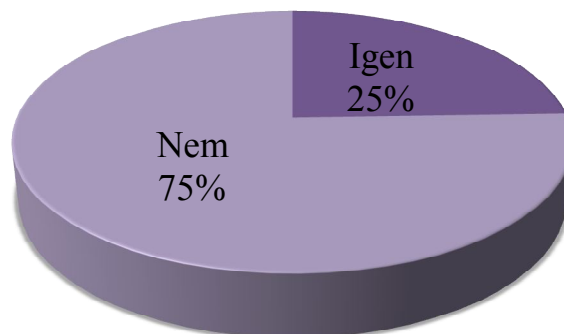
Mindamellet, hogy a kultúra szerves része életünknek, hogy az audiovizuális ágazat napjainkban kiemelkedő jelentőséggel bír, rá kell döbbernünk, hogy az emberek többsége nem tudja, hogy mit foglal magában az kulturális és audiovizuális ágazat, illetve ezzel kapcsolatosan az Európai Unió kulturális és audiovizuális politikája. Kutatásom során a saját primer kérdőíves felmérésemből az derült ki, hogy az megkérdezett emberek 75 % - a nem hallott még e közösségi politikákról. (A vizsgált alapsokaság: N=102 fő)

Primer kutatásomban, kvalitatív módon véletlenszerű kiválasztásból adódó hólabda módszer segítségével nem reprezentatív alapsokaságot kérdeztem meg az Európai Unió kulturális és audiovizuális politikájának ismeretét górcső alá állítva. Megállapításaimat jelen fejezet tartalmazza.

⁶⁴ http://hvg.hu/itthon/20101220_elfogadtak_mediatorvenyt (Letöltés dátuma: 2012.11.20.)

⁶⁵ http://hvg.hu/itthon/20120125_mediatorveny_eu (Letöltés dátuma: 2012.11.20.)

Az EU kulturális és audiovizuális politikájának ismertsége %-os arányban
(Hallot-e már az EU kulturális és audiovizuális politikájáról?)

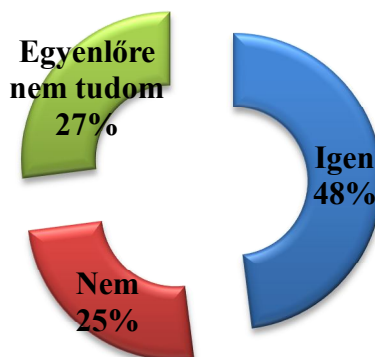

16. ábra: Az EU kulturális és audiovizuális politikájának ismertsége % - os arányban
Forrás: saját forrás, saját szerkesztés

Ez rendkívül magas mértékű arálynak mondható, amelynek súlyát még inkább nyomatékosítja, hogy az audiovizuális ipar szolgáltatásai az emberek döntő többsége számára a legfőbb szórakozási eszközt jelentik csupán.

A másik fontos tény, hogy alapvetően kevés az igényük e terület megismerésére. Ezt támasztja alá, hogy a kérdőívet kitöltők mindössze 48%-a élne a lehetőséggel a kulturális és audiovizuális politika megismerését, az ismeretek bővítését illetően, a többieket egyáltalán nem érdekli ez a terület, vagy bizonytalan a kérdéssel kapcsolatban.

A kérdőívet kitöltők érdeklődése az EU kulturális és audiovizuális politikája iránt
(Élne-e az ismeretszerzés-, bővítés lehetőségével?)

17. ábra: A kérdőívet kitöltők érdeklődése az EU kulturális és audiovizuális politikája iránt
Forrás: saját forrás, saját szerkesztés

Problémafeloldó javaslattelem a következő: Úgy gondolom, hogy mind európai, mind hazai szinten több figyelmet, több időt és pénzt kellene fordítani e területekre. Nagyobb hangsúlyt kellene helyezni az információszolgáltatásra, hiszen kutatásom során az is kiderült, hogy az emberek nem tartják megfelelőnek információhoz jutásuk lehetőségét.

Azáltal, hogy az egyének érdeklődését felkeltenénk a kultúra területén, hozzájárulhatnánk ahhoz, hogy ténylegesen kialakuljon az európai egység, hiszen mint már említettem a kultúra az egyéni és a közösségi identitás egyik alapköve, és így a közös európai azonosságtudat megteremtésének, elmélyítésének eszközévé válhat.

Felhasznált irodalom jegyzéke

Szakkönyvek, szakcikk jegyzéke:

1. Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról [2009]
2. Kecskés László: EU-JOG és jogharmonizáció Bővített, harmadik kiadás [2009]
3. Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba [2008]
4. Polonyi Artemisz - Doleschall Miklós: Az Európai Unió audiovizuális politikája [2005]
5. Rónai Iván – Zongor Attila: A magyar EU-tagság és a kultúra, Európai Füzetek 55. [2003]
6. Zacher-Dér szerk. Új utak a művészeti menedzsmentben, Inkei Péter: Állami kultúratámogatás és kulturális politika Magyarországon az elmúlt húsz évben [2011]
7. Magyar Értelmező Kéziszótár

Hivatkozott jogszabályok jegyzéke:

1. Szerződés az Európai Szén-és Acélközösség létrehozásáról – Párizsi Szerződés (1951. április 18., 1952. július 25.)
2. Szerződés az Európai Gazdasági Közösség létrehozásáról – Római Szerződés (1957. március 25., 1958. január 1.)
3. Szerződés az Európai Atomenergia-közösség létrehozásáról – Római Szerződés (1957. március 25., 1958. január 1.)
4. Egységes Európai Okmány (1986. február 18., 1987.január 1.)
5. Szerződés az Európai Unióról – Maastrichti Szerződés (1992. február 7., 1993. november 1.)
6. Amszterdami Szerződés (1997. október 2., 1999. május 1.)
7. Nizzai Szerződés (2001. február 26., 2003.február 1.)
8. Határokat átlépő Televíziózásról szóló Európai Egyezmény
9. Határon túli audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv
10. 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról
11. Tájékoztató a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.) 20-22. § -a szerinti műsorkvóta kötelezettségekről,

valamint az Mttv. 22. § (2) bekezdése szerinti mentesítési megállapodásokkal kapcsolatban

12. NMHH. Előkészítő dokumentum a társadalom számára kiemelten nagy jelentőséggel bíró események kizárólagos közvetítési jogaival kapcsolatos nyilvános meghallgatáshoz

Online források jegyzéke:

1. http://europa.eu/about-eu/basic-information/index_hu.htm (Letöltés dátuma: 2012.11.02.)
2. http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_jog&id=3 (Letöltés dátuma: 2012.11.02.)
3. <http://www.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/igazsagugyvert-felelos-allamtitkarsag/felelossegi-teruletek/jogharmonizacio> (Letöltés dátuma: 2012.11.02.)
4. http://euvonal.hu/index.php?op=kerdesvalasz_reszletes&kerdes_valasz_id=1562 (Letöltés dátuma: 2012.11.04.)
5. http://euvonal.hu/index.php?op=kerdesvalasz_reszletes&kerdes_valasz_id=1562 (Letöltés dátuma: 2012.11.04.)
6. http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_04_tel/05_jogharmonizacio/ (Letöltés dátuma: 2012.11.05)
7. http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_4/index_hu.htm (Letöltés dátuma: 2012.11.05.)
8. http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7317_hu.htm (letöltés dátuma: 2012.11.09.)
9. <http://www.enc.hu/1enciklopedia/fogalmi/eu/3pillar.htm> (Letöltés dátuma: 2012.11.10.)
10. http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7317_hu.htm (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)
11. www.orokségnapok.hu (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)
12. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IMPRESS&reference=20080211FCS20948&language=HU> (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)
13. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IMPRESS&reference=20080211FCS20948&language=HU#title4> (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)
14. http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=12970 (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)
15. http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=12970 (Letöltés dátuma: 2012.11.11.)

16. http://europa.eu/legislation_summaries/culture/l29019_hu.htm (Letöltés dátuma:2012.11.12.)
17. http://europa.eu/legislation_summaries/culture/cu0007_hu.htm (Letöltés dátuma: 2012.11.15.)
18. http://www.kulturpont.hu/content.php?hle_id=9721 (Letöltés dátuma: 2012.11.16.)
19. http://www.tpf.hu/pages/subpage/index.php?id=1116&page_id= (Letöltés dátuma:2012.11.16.)
20. <http://elitbor.hu/hirek> (Letöltés dátuma: 2012.11.17.)
21. <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/kulturaert-felelos-allamtitkarsag/hirek/kulturalis-kituntetesek-a-magyar-kultura-napja-alkalmabol> (Letöltés dátuma: 2012.11.17.)
22. http://mediatanacs.hu/cikk/1122/Mediatanacs_siker_sport_mindenkinek (Letöltés dátuma: 2012.11.18.)
23. http://mediatanacs.hu/cikk/154182/A_Mediatanacs_birsagokat_szabott_ki_a_tul_hang_os_tevereklamok_miatt (Letöltés dátuma: 2012.11.18.)
24. http://mediatanacs.hu/cikk/154182/A_Mediatanacs_birsagokat_szabott_ki_a_tul_hang_os_tevereklamok_miatt (Letöltés dátuma: 2012.11.18.)
25. http://hvg.hu/itthon/20101220_elfogadtak_mediatorvenyt (Letöltés dátuma: 2012.11.20.)
26. http://hvg.hu/itthon/20120125_mediatorveny_eu (Letöltés dátuma: 2012.11.20.)

Mellékletek

1. sz. melléklet

A primer kutatás alapjául szolgáló kérdőív

1. Neme
 - ☐ nő
 - ☐ férfi
2. Életkora
 - ☐ 21 év alatt
 - ☐ 21-25
 - ☐ 26-30
 - ☐ 31-35
 - ☐ 36-40
 - ☐ 41-45
 - ☐ 46-50
 - ☐ 51-55
 - ☐ 55 év felett
3. Legmagasabb iskolai végzettsége
 - ☐ általános iskola
 - ☐ szakiskola
 - ☐ szakközépiskola
 - ☐ gimnázium
 - ☐ felsőfokú szakképzés
 - ☐ főiskola vagy egyetem BA/BsC
 - ☐ főiskola vagy egyetem MA/MsC
 - ☐ posztgraduális képzés PhD
4. Állandó lakóhelye
 - ☐ főváros
 - ☐ megyei jogú város
 - ☐ község
 - ☐ falu
 - ☐ tanya
5. Hányan élnek egy háztartásban?
6. Menny az 1 főre jutó átlagos nettó jövedelem a háztartásban?
 - ☐ 0 – 25.000 Ft
 - ☐ 25.001 – 50.000 Ft
 - ☐ 50.001 – 75.000 Ft
 - ☐ 75.001 – 100.000 Ft
 - ☐ 100.001 – 125.000 Ft
 - ☐ 125.001 – 150.000 Ft
 - ☐ 150.000 Ft felett
7. Mi jut először eszébe, ha meghallja ezt a kifejezést: Európai Unió?

8. Mennyire tartja fontosnak Magyarország EU-tagságát?
Kérem, értékelje 1-től 5-ig! (1: egyáltalán nem tartja fontosnak, 5: kiemelkedően fontosnak tartja)
9. Hallott-e már az Európai Unió kulturális és audiovizuális politikájáról?
- ☐ igen
 - ☐ nem
10. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, kérem, jelölje, hogy honnan szerezte ismereteit! Több válasz is jelölhető!
- ☐ iskolában tanultam róla
 - ☐ munkahelyemen
 - ☐ tv-n/rádióon/interneten keresztül
 - ☐ kulturális programokon
 - ☐ egyéb
11. Amennyiben lehetősége nyílna tovább megtudni az EU kulturális és audiovizuális politikájáról, élne-e vele?
- ☐ igen
 - ☐ nem
 - ☐ egyelőre nem tudom
12. Milyen gyakran vesz részt a következő kulturális programokon? (gyakran-ritkán-soha)
- ☐ színház
 - ☐ kiállítás, tárlat
 - ☐ mozi
 - ☐ koncert
 - ☐ fesztivál
13. Részt venne-e olyan uniós kulturális eseményen, melyre ingyenes a belépés?
- ☐ igen
 - ☐ nem
14. Naponta átlagosan hány órát tölt tévé nézéssel?
- ☐ egyáltalán nem nézek televíziót
 - ☐ 3 óránál kevesebbet
 - ☐ 3 – 6 óra között
 - ☐ 6 – 9 óra között
 - ☐ 9 óránál többet
15. Naponta átlagosan hány órát tölt rádióhallgatással?
- ☐ egyáltalán nem hallgatok rádiót
 - ☐ 3 óránál kevesebbet
 - ☐ 3 – 6 óra között
 - ☐ 6 – 9 óra között
 - ☐ 9 óránál többet
16. Naponta átlagosan hány órát tölt internetezéssel?
- ☐ egyáltalán nem internetezem
 - ☐ 3 óránál kevesebbet
 - ☐ 3 – 6 óra között
 - ☐ 6 – 9 óra között

- 9 óránál többet
- 17. Tudja-e, hogy mit takar az audiovizuális szektor kifejezés?
 - igen
 - nem
- 18. A filmek esetében előnyben részesíti-e az amerikai produkciónkat az európai alkotásokkal szemben?
 - igen
 - nem
- 19. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, kérem, írja le ennek okait!
- 20. Ön szerint elegendő információhoz jut-e az EU, illetve Magyarország kulturális tevékenységéről? Kérem, értékelje az információk mennyiségét!
 - teljes mértékben elegendő
 - elegendő
 - nem elegendő
 - egyáltalán nem elegendő
- 21. Ön szerint elegendő információhoz jut-e az EU, illetve Magyarország kulturális tevékenységéről? Kérem, értékelje az információk minőségét!
 - teljes mértékben megfelelő
 - megfelelő
 - nem megfelelő
 - egyáltalán nem megfelelő

2. sz. melléklet

A társadalom számára kiemelten nagy jelentőséggel bíró események összesített listája⁶⁶

1. a nyári olimpiai játékok *(élő közvetítés)* és a téli olimpiai játékok
2. a FIFA férfi labdarúgó világbajnokság *(élő közvetítés)* és az UEFA férfi labdarúgó Európa-bajnokság *(élő közvetítés)*
3. a férfi labdarúgó nemzeti válogatott mérkőzései *(élő közvetítés)*
4. az UEFA Bajnokok Ligája döntője *(élő közvetítés)*, az UEFA Bajnokok Ligája és Európa Liga csoportkörének és egyenes kieséses szakaszának magyarországi klubcsapat részvételével zajló mérkőzései *(élő közvetítés)*, illetve az UEFA Bajnokok Ligája és Európa Liga selejtezői magyarországi klubcsapat részvételével zajló mérkőzései
5. a férfi és női kézilabda világ- és Európa-bajnokság magyar nemzeti válogatott részvételével zajló mérkőzései az elődöntők és döntők *élő közvetítésével*
6. a férfi és női kézilabda EHF Bajnokok Ligája és Kupagyőztesek Európa Kupája magyarországi klubcsapat részvételével zajló mérkőzései az elődöntők és döntők *élő közvetítésével*
7. a férfi vízilabda világ- és Európa-bajnokság a magyar nemzeti válogatott részvételével zajló mérkőzései az elődöntők és döntők *élő közvetítésével*
8. a férfi vízilabda LEN Euroliga magyarországi klubcsapat részvételével zajló mérkőzései az elődöntők és döntők *élő közvetítésével*
9. a férfi és női kosárlabda világ- és Európa-bajnokság magyar nemzeti válogatott részvételével zajló mérkőzései az elődöntők és döntők *élő közvetítésével*
10. a férfi kosárlabda Eurochallenge és a női kosárlabda Euroliga kupaküzdelmei közül a magyar klubcsapat részvételével zajló mérkőzések az elődöntők és döntők *élő közvetítésével*
11. a férfi jégkorong világbajnokság magyar nemzeti válogatott részvételével zajló mérkőzései
12. a kajak-kenu világ- és Európa-bajnokság magyar versenyző részvételével zajló döntői
13. az úszó világ- és Európa-bajnokságok magyar versenyző részvételével zajló döntői
14. a Forma-1 Magyar Nagydíj futama

⁶⁶ NMHH. Előkészítő dokumentum a társadalom számára kiemelten nagy jelentőséggel bíró események kizárólagos közvetítési jogaival kapcsolatos nyilvános meghallgatáshoz 18.o.